

Masterscriptie

Mediaframing van vluchtelingen

Een onderzoek naar de wijze waarop Nederlandse kranten Hongaarse vluchtelingen in november 1956 en Bosnische vluchtelingen in 1992-1994 in een mediaframe plaatsten.

Auteur: *Merijn Bouwman*

Studentnummer: *s4140605*

Beoordeling door: *drs. E. Walhout, Ingrid van Dijk MSc*

Inleverdatum: *15-3-2016*

Inhoudsopgave

Inleiding	3
<i>Hoofdstuk 1</i> Historiografie	8
<i>Hoofdstuk 2</i> Mediaframing	17
<i>Hoofdstuk 3</i> Onderzoeksopzet	23
<i>Hoofdstuk 4</i> Onderzoeksresultaten	32
<i>Hoofdstuk 5</i> Conclusie	56
Bibliografie	65

Inleiding

Arabische Lente (>2010), Syrische burgeroorlog (>2011) en de opkomst van IS (>juni 2014) zorgden ervoor dat miljoenen mensen ontheemd raakten. Dit zorgde voor grote migratiestromingen richting Europa. De vluchtelingen in kwestie krijgen veel aandacht in de traditionele landelijke media, maar ook wordt er tegenwoordig steeds meer via sociale media als Facebook en Twitter gediscussieerd over dit soort vraagstukken. Hierdoor lijken de sociale media een sterkere invloed op de beeldvorming van de naar Nederland komende vluchtelingen te hebben, dan de traditionele kranten en televisie-uitzendingen. Binnen de discussies op de sociale media wordt een beeld weergegeven van de reden tot vluchten, de religieuze en maatschappelijke inslag van de groepen en de manier waarop hun aankomst in Nederland dit land zal beïnvloeden op positieve of negatieve manier. Hierin staan voor en tegenstanders van het opnemen van vluchtelingen in Nederland vaak recht tegenover elkaar, waardoor er een gepolariseerd debat ontstaat. De vraag is echter of deze *polarisatie* in de beeldvorming iets is van de laatste jaren en vooral gelinkt kan worden aan de sociale media, of dat binnenkomende vluchtelingengroepen uit het verleden hier ook mee te maken kregen of dat er een meer eenzijdig beeld in de landelijke pers werd geschetst? Polarisatie in het debat zorgt er voor dat groepen zeer positief of negatief naar voren komen. Door het systematisch weergeven van een groep in het nieuws, in overwegend positieve of negatieve zin, kan de publieke beeldvorming beïnvloed worden.¹ Hierdoor kan de nuance in zowel de maatschappelijke beeldvorming als het publieke en wetenschappelijke debat verdwijnen. Waardoor mensen minder vatbaar voor elkaars standpunten worden. Daarnaast kunnen we stellen dat als een groep als *homogeen* wordt voorgesteld dit ook bijdraagt aan de beeldvorming van diezelfde groep.² De leden van de groep worden hierdoor namelijk niet meer als individu gezien, maar worden aangesproken als groep.

We geven hieronder twee voorbeelden van de manier waarop de landelijke media de aankomst van vluchtelingen in Nederland in een mediaframe plaatsen. Framing is een overtuigingstechniek in de communicatie. Bij deze techniek worden bepaalde elementen van een onderwerp uitgelicht.³ Deze elementen worden als het ware 'ingekaderd', waardoor een bepaald beeld over een onderwerp op de

---

¹ Jaap van Ginneken, *De schepping van de wereld in het nieuws; de 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken* (Amsterdam, 2002), 127-130.

² W.A. Shadid, *Grondslagen van interculturele communicatie; studieveld en werkterrein* (Alphen aan den Rijn, 2007), 238-239.

³ New York Times, 'Archieven' (versie 1 januari 2014)

<<http://www.nytimes.com/2005/07/17/magazine/the-framing-wars.html>> [geraadpleegd op 11 december 2015].

voorgond treedt en waardoor andere elementen verdwijnen of in ieder geval meer naar de achtergrond worden gedrukt. Op 15 november 1956 bericht *Het Vrije Volk* over de aankomst van de eerste groep Hongaarse vluchtelingen op het station van Utrecht. Deze 650 Hongaren waren vanwege de Russische interventie na de Hongaarse Opstand gevlucht. De kop van het artikel luidt: 'Vreugde overheerst bij aankomst Hongaren'.⁴ De binnenkomende trein zat vol met juichende, wuivende en zingende Hongaren. De krant zet hier wel direct een asterisk bij, door aan te geven dat het enthousiaste gedrag van de Hongaren waarschijnlijk door de journalisten in de trein was aangemoedigd, wetende dat het perron vol zou staan met pers. De vrijheid scheen de Hongaren letterlijk toe door de verblindende lampen van de tientallen fotografen en de televisiecamera's. De vluchtelingen werden verder welkom geheten door een uit de luidsprekers van het station komende welkomstgroet in het Hongaars, terwijl intussen een NS-conducteur met een grote doos sigaretten langs de ramen van de trein rende en deze uitdeelde. Naast deze blijde ontvangst waren er ook trieste verhalen. Een meisje van 10 was alleen naar Nederland gekomen en veel andere mensen wisten niet waar de rest van hun gezin was. Ook werd er verteld over de Russische tanks die Boedapest binnen reden, waarna er geen andere optie dan vluchten overbleef. De krant omschrijft hun reis als volgt: 'Zij verloren een vaderland om vrijheid te vinden'.⁵

We zien hier dat de aankomst van de Hongaren in een aantal mediaframes ofwel kaders wordt geplaatst. Het eerste kader werd door *Het Vrije Volk* zelf erkend, namelijk de juichende, wuivende en zingende Hongaren. Door deze binnenkomst, gedeeltelijk, in scene te zetten, laat de media zien dat het zeer bewust was van de mise-en-scène van deze gebeurtenissen. Of de blijde binnenkomst naast het creëren van mooie plaatjes ook een politieke oorzaak had, is moeilijk te achterhalen. Wel is het

---

⁴ Krantenbank Delpher, 'Het Vrije Volk' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2213-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2216-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&facets%5Btype%5D%5B%5D=artikel&page=2&sortfield=date&identifier=ddd%3A010952628%3Ampeg21%3Aa0137&resultsidentifier=ddd%3A010952628%3Ampeg21%3Aa0137> [geraadpleegd op 15 december 2015].

⁵ Krantenbank Delpher, 'Het Vrije Volk' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2213-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2216-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&facets%5Btype%5D%5B%5D=artikel&page=2&sortfield=date&identifier=ddd%3A010952628%3Ampeg21%3Aa0137&resultsidentifier=ddd%3A010952628%3Ampeg21%3Aa0137> [geraadpleegd op 15 december 2015].

aannemelijk dat Hongaren die blij waren in Nederland aan te komen waarschijnlijk op meer sympathie van de lezer hadden kunnen rekenen dan chagrijnige gezichten. Er werd wel even stilgestaan in het artikel bij de triestere kanten van de vlucht, maar de vreugde moest overheersen. De kop zei het al. Deze blijheid over de aankomst in Nederland wordt ook door het tweede frame verklaard. Er wordt een duidelijke scheiding gemaakt tussen de plek waar de Hongaren vandaan kwamen en de plek waar ze aankwamen. Een scheiding tussen het Communistische Sovjet Unie met het Hongarije wat hier tegen wil en dank deel van uitmaakte en het kapitalistische en vooral vrije Westen en specifiek Nederland. Nederland wordt gezien als het land van de vrijheid en dit komt in het artikel een aantal keren sterk naar voren.

We reizen nu 36 jaar door de tijd naar het jaar 1992. 4 september 1992 om precies te zijn. Op deze dag bericht *De Telegraaf* over de ontvangst van Bosnische vluchtelingen in de Nederlandse opvangcentra in Oisterwijk.⁶ De Bosniërs waren gevlucht vanwege de in datzelfde jaar uitgebroken burgeroorlog. De aankomst van de 200 'dodelijk vermoeide' Bosniërs wordt vooral als een sombere en emotionele gebeurtenis weergegeven. Een aantal vrouwen barst spontaan in huilen uit, een sterk vermagerde man pinkt een traantje weg, terwijl de rest van de vluchtelingen apathisch voor zich uit staart. Het artikel kopt met een quote van de burgemeester van Oisterwijk: 'Hartelijk welkom'. Dit is direct het enige punt van het vorige frame wat gelijk is gebleven. Verder is het frame volledig gekanteld. Waar bij de Hongaarse ontvangst vooral vreugde was, volgens de krant, was de ontvangst van de Bosniërs somber en triest. De Hongaren zaten wuivend en zingend in de trein, terwijl de Bosniërs huilend en voor zich uit starend in de bus zaten. Een opvallend verschil, ook als we bedenken dat de reden van vluchten en de gebeurtenissen in het thuisland wellicht wel met elkaar gelijkgesteld kunnen worden. Of de Hongaren zonder de aanmoediging van de pers op dezelfde trieste manier als de Bosniërs in Oisterwijk het station van Utrecht waren binnen gereden is gissen. Of de Bosniërs te porren waren geweest om met liederen binnengehaald te worden is ook moeilijk te achterhalen. We kunnen beargumenteren dat de media in 1956 geprobeerd heeft het beeld aan te passen om 'mooie' plaatjes te kunnen schieten, terwijl dat in 1992 niet gebeurde. De hele tendens was in 1992 ook triester en ook de

---

⁶ Krantenbank Delpher, 'De Telegraaf' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+in+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2227-08-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2231-12-1992%22%29&page=2&sortfield=date&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identifier=ddd%3A010646599%3Ampg21%3Aa0502&resultsidentifier=ddd%3A010646599%3Ampg21%3Aa0502> [Geraadpleegd op 21 december 2015].

burgemeester was het hier mee eens. Waar de Hongaren tijdens een tussenstop in Venlo door een fanfare werden verwelkomd, werd het inzetten van een muziekkorps in 1992, gezien de situatie, als ongepast gezien. Een laatste verschil in het mediaframe waarin de twee vluchtelingengroepen werden geplaatst, is het verschil waarop door het artikel naar Nederland werd gekeken. In 1956 werd Nederland gezien als het land van de vrijheid, afgezet tegen de onvrijheid in Hongarije. In 1992 werd er geen kwalificatie aan Nederland of Bosnië gegeven. Van belang was te tonen dat de vluchtelingen welkom waren.

Op basis van twee op zichzelf staande artikelen kunnen echter geen uitspraken gedaan worden wat betreft de mediaframing van zowel Hongaarse als Bosnische vluchtelingen in Nederland. Dit onderzoek beoogt dit wel te doen, met als gestelde onderzoeksvraag:

- Op welke wijze worden Hongaarse vluchtelingen in 1956 en Bosnische vluchtelingen in 1992-1994 door de landelijk geschreven pers in een mediaframe geplaatst en is hierin sprake van een polarisatie van het debat?

In deze hoofdvraag zit besloten dat er binnen de nieuwsvoorziening altijd sprake is van framing. Het fenomeen framing verbindt twee aspecten uit het communicatieproces. Enerzijds verwijst het naar de typische manier waarop journalisten nieuws vormgeven, anderzijds naar het publiek dat deze frames overneemt en de realiteit op een gelijkaardige manier als journalisten benadert.⁷ Dit onderzoek bekijkt echter alleen de manier waarop journalisten het nieuws over de Hongaarse en Bosnische vluchtelingen hebben vormgegeven en niet hoe deze berichten door het lezerspubliek zijn ontvangen. Het herscheppen van de mediaframes uit het verleden, zorgt voor het verkrijgen van wetenschappelijk inzicht over mediaframing en hoe deze op vluchtelingengroepen werd toegepast. Groepen vluchtelingen zijn uiterst kwetsbare groepen. Door middel van positieve beeldvorming zullen maatschappelijke organisaties, maar ook de overheid, eerder geneigd zijn energie en geld te steken in opvang en verdere steun aan de vluchtelingen. Dit laat zien dat vluchtelingen afhankelijk zijn van de manier waarop ze in de Nederlandse pers weergegeven worden. Hierdoor worden studies naar mediaframing, in relatie tot binnenkomende vluchtelingengroepen, zeer relevant, maar ook actueel.

Daarnaast is het ook interessant om de onderzochte groepen met elkaar te vergelijken. De

---

⁷ D. McQuail, *McQuail's mass communication theory* (Londen, 2000), 495.

reden hiervoor is dat de groepen aardig wat met elkaar gemeen hebben. Dit heeft vooral te maken met de context van vluchten en daarbij de gebeurtenissen in het thuisland. In beide gevallen is deze situatie vergelijkbaar. Een verschil in het mediaframe kan zijn ontstaan door de ontwikkeling van de Nederlandse pers. In de jaren 1990 werd nieuws op een andere manier gebracht, dan in de jaren 1950. In het hoofdstuk over mediaframing zullen we dieper op deze verschillen ingaan.

De deelvragen die hieruit voortkomen luiden:

- In hoeverre verschilt het mediaframe van de twee vluchtelingengroepen van elkaar?
- Op welke wijze is dit verschil terug te herleiden op de ontwikkeling die de Nederlandse pers ondergaan heeft in de jaren tussen de binnenkomst van de twee groepen?

Om deze vragen te kunnen beantwoorden, wordt in hoofdstuk 1 de historiografie van vluchtelingen in de twintigste eeuw algemeen en die van Hongaarse en Bosnische vluchtelingen in Nederland over de genomen onderzoeksperiode specifiek weergegeven. Daarna zal het tweede hoofdstuk dieper ingaan op het concept beeldvorming en op de invloed van media. In hoofdstuk 3 zal de opzet van het bronnenonderzoek gepresenteerd worden, waarna in hoofdstuk 4 de resultaten hiervan weergegeven worden. Tot slot zullen in de conclusie en discussie de gestelde onderzoeksvragen een antwoord krijgen en suggesties voor verder wetenschappelijk onderzoek gedaan worden.

Hoofdstuk 1 Historiografie

In dit hoofdstuk zijn twee zaken van belang. Ten eerste wordt de literatuur betreffende vluchtelingen in Nederland nader bestudeerd. Van belang hierin is de definitie van het woord 'vluchteling' helder te maken. Ook zal duidelijk worden waarom deze studie een leemte in het tot nu gedane onderzoek op zal proberen te vullen. Van een nog grotere significantie voor deze studie is de beschrijving van de historische context. Deze achtergrondinformatie over de redenen van vluchten is essentieel om de mediaframing van deze groepen te kunnen begrijpen. De vluchtredenen zorgen er namelijk voor dat mensen wel of niet welkom zijn in Nederland en of ze wel of niet sympathie ontvangen van de Nederlandse bevolking. Daarnaast wordt de context door de kranten breed uitgemeten, waardoor framing onderzoek zonder kennis hierover eenvoudigweg niet mogelijk is.

Vanaf de 16^e eeuw zijn er in Nederland veel verschillende groepen vluchtelingen opgenomen. Tijdens de Opstand kwamen protestanten uit Brussel, Gent en Antwerpen naar de Republiek, met als doel aan de religieuze vervolging van het katholieke Spanje te ontsnappen. Een ander voorbeeld van religieuze vluchtelingen waren de Hugenoten die aan het einde van de 17e eeuw het katholieke Frankrijk ontvluchtten. Bekend zijn ook de Belgische oorlogsvluchtelingen uit de Eerste Wereldoorlog. Meer dan één miljoen Belgen werden opgevangen. Na de Tweede Wereldoorlog kwam het grootste deel van de vluchtelingen van onze 'oostgrens', oftewel Duitsland en later uit Oost-Europa. We zien dus dat Nederland niet vreemd was met vluchtelingen toen in 1956 de Hongaren naar ons land kwamen. Met de komst van de Bosniërs, naar aanleiding van de burgeroorlog in het voormalige Joegoslavië, is er volgens Leo Lucassen een eind gekomen aan een ontwikkeling ten opzichte van vluchtelingengroepen. De Bosniërs waren de laatste groep vluchtelingen die 'min of meer welkom waren'.⁸ Waar de bevolking de Hongaren nog letterlijk juichend van de trein haalde, werd de stemming tegenover groepen vluchtelingen langzaam maar zeker koeler en afstandelijker.

Voordat we de twee onderzochte groepen nader kunnen bekijken is het allereerst van belang om het begrip 'vluchteling' helder te formuleren. Historici Herman Obdeijn en Marlou Schrover stellen dat het cruciale verschil tussen vluchtelingen en andere migranten een juridische is. De Staat moet de

---

⁸ Leo Lucassen, 'Wanneer stonden Nederlanders te juichen bij de komst van vluchtelingen', *Volkskrant* <<http://www.volkskrant.nl/wetenschap/wanneer-stonden-nederlanders-te-juichen-bij-de-komst-van-vluchtelingen~a4208112/>> [Geraadpleegd op 20-12-2015].

groep als vluchteling erkend hebben.⁹ Historicus Jan Willem ten Doesschate maakte binnen de groep vluchtelingen een belangrijk onderscheid. Personen die op eigen gelegenheid naar Nederland kwamen (aangeduid als 'asielzoekers') en personen die op uitnodiging van de Nederlandse regering en meestal groepsgewijs naar Nederland kwamen (aangeduid als 'uitgenodigde vluchtelingen').¹⁰ We kunnen de Hongaren als 'uitgenodigde vluchtelingen' indelen. De Hongaren kwamen in 1956 met de trein vanuit Boedapest naar Utrecht. De Bosnische vluchtelingen kunnen deels als 'uitgenodigde vluchtelingen' en deels als 'asielzoekers' worden ingedeeld. Velen kwamen geordend met de bus aan in de verschillende opvangcentra in Nederland. Er kwamen echter ook vluchtelingen aan in Nederland die niet via officiële overheidswegen het land waren binnengekomen. Er valt te beargumenteren dat de manier van binnenkomst de beeldvorming rond een groep beïnvloed. Uitgenodigde vluchtelingen zullen over het algemeen op meer sympathie van de Nederlandse bevolking kunnen rekenen, dan mensen die op eigen gelegenheid en in de illegaliteit de grens over komen. Het onderzoek naar het toelatingsbeleid van de overheid richt zich op de formulering van bepaalde regels en procedures op grond waarvan de overheid beslissingen neemt met betrekking tot de toelating van vluchtelingen.¹¹ In zijn studie benoemt Ten Doesschate een aantal factoren die hier invloed op uitoefenen. Dit zijn: de buitenlandse betrekkingen, de UNHCR, de arbeidsmarkt, opvangmogelijkheden en integratiekansen, het recht en belangenorganisaties voor vluchtelingen. Ook geeft hij nog enkele factoren die ook mogelijk invloed uitoefenen, namelijk: gezinshereniging, veiligheidsbelangen en de politieke signatuur van het kabinet.¹²

Het is een gemis dat Ten Doesschate geen aandacht schenkt aan de invloed van de media op het regeringsbeleid ten opzichte van vluchtelingen. De rol van de media op het handelen van de overheid is een lastige discussie, het is echter wel vast te stellen dat beslissingen wel degelijk op zijn minst beïnvloed worden door de beeldvorming welke de media vormt. Het onderzoek van Ten Doesschate richt zich op het toelatingsbeleid van Nederland ten opzichte van acht groepen vluchtelingen in de periode 1968-1982. De twee nationaliteiten die wij onderzoeken behoren hier niet toe. Van belang voor ons onderzoek is de korte vermelding over de Hongaarse vluchtelingen na de Hongaarse Opstand van 1956. De conclusie hield in dat factoren als de arbeidsmarkt (het tekort in de mijnen), de

---

⁹ Herman Obdeijn en Marlou Schrover, *Komen en gaan. Immigratie en emigratie in Nederland vanaf 1550* (Amsterdam, 2008), 309.

¹⁰ Jan Willem ten Doesschate, *Asielbeleid en belangen: het Nederlandse toelatingsbeleid ten aanzien van vluchtelingen in de jaren 1986-1982* (Hilversum, 1993), 14.

¹¹ Ten Doesschate, *Asielbeleid en belangen*, 15.

¹² *Ibidem*, 210-211.

bevolkingsdichtheid en het woningtekort een rol hebben gespeeld bij de toelating van deze groep vluchtelingen. Deze lijken echter ondergeschikt te zijn geweest aan de humanitaire stroming, vertegenwoordigd door het ministerie van BuZa, die eraan hechtte in te gaan op de verzoeken van de UNHCR. Voor deze groep stelde de Nederlandse regering het normale restrictieve toelatingsbeleid buiten werking, omdat de Hongaarse vluchtelingen het communisme in Oost-Europa waren ontvlucht en hun toelating paste in de ideologie van de Koude Oorlog. Verder onderzoek naar vluchtmotieven werd niet door de Nederlandse overheid ondernomen.¹³

Dat maatschappelijke, economische en politieke factoren een rol speelden bij de reactie van de Nederlandse regering op vluchtelingen vind ook historicus Bob Moore.¹⁴ De joodse vluchtelingen die in de jaren 1930 nazi Duitsland ontvluchtten, werden, mede als gevolg van hun aantal, vooral als sociaal-economisch probleem gezien. Door de zware economische crisis was er een hoge werkloosheid in Nederland en men was bang dat de kosten voor de opvang en verblijfkosten volledig voor de rekening van de Nederlandse overheid zou komen.¹⁵ De politieke vluchtelingen zouden bovendien mogelijk de politieke rust in Nederland en de betrekkingen met de buurlanden verstoren.¹⁶

Waar Ten Doesschate en Moore vooral de nadruk legden op het toelatingsbeleid, bekeek historicus Michael Marrus de rol van buitenlandse betrekkingen en de (on)wil van regeringen om tot internationale afspraken te komen om de vluchtelingenproblematiek op te lossen. In zijn studie naar de houding van Europa ten aanzien van vluchtelingen in de 19^e en 20ste eeuw tot het einde van de jaren 1970 is ook hij echter van mening dat de stand van de arbeidsmarkt centraal stond in de vraag of regeringen bereid waren om vluchtelingen toe te laten.¹⁷ We zien dat onderzoeken uit de jaren 1980 en ook nog aan het begin van de jaren 1990 vooral het overheidsbeleid ten opzichte van vluchtelingengroepen beschrijven. Hierin worden vooral de arbeidsmarkt als beslissende factor van genomen beslissingen gezien.

In het laatste decennium van de 20ste eeuw komt er echter ook aandacht voor (negatieve) beeldvorming en de rol van de media hierin. Schrijver Daan Bronkhorst schreef in opdracht van de Federatie van Vluchtelingenorganisaties het boek *Een tijd van komen*, waarin naar aanleiding van de

---

¹³ Ten Doesschate, *Asielbeleid en belangen*, 19.

¹⁴ Bob Moore, *Refugees from Nazi Germany in the Netherlands 1933-1940* (Dordrecht, 1986). 9-12.

¹⁵ Moore, *Refugees from Nazi Germany in the Netherlands*, 187.

¹⁶ Ibidem, 188-191.

¹⁷ Michael Robert Marrus, *The unwanted: European refugees in the twentieth century* (New York, 1985). 16.

(vooral negatieve) beeldvorming in de media een 'historisch perspectief' wordt gegeven op de verschillende vluchtelingengroepen. Het boek ziet namelijk overeenkomsten tussen de jaren 1930 en 1980; dezelfde bewoordingen, dezelfde beeldvorming en dezelfde oplossingen. Bronkhorst mist het verhaal van voor de aankomst in Nederland van de vluchtelingen in stukken van de overheid en vluchtelingenorganisaties, terwijl de verschrikkelijke feiten die in het land van herkomst zijn voorgevallen de mate en de wijze waarop een land als Nederland vluchtelingen opvangt zou moeten bepalen.¹⁸ In de bespreking van media en publieke opinie haalt van Bronkhorst een casus van de Tamil vluchtelingen in de jaren 1980 naar voren. Tekstwetenschapper Teun van Dijk schreef over de Tamil paniek in de pers. Enkele elementen van de vlucht en de groep werden sterk benadrukt, waar andere nauwelijks besproken werden. De mate van aandacht voor de Tamils was opmerkelijk te noemen, in vergelijking met die welke andere vluchtelingengroepen in de jaren ervoor kregen. Ook het taalgebruik vergrootte de 'paniek', zo stelde van Dijk. De komst van de Tamils werd omschreven als een 'invasie', waarna vooral negatieve elementen steeds weer naar voren kwamen in de berichtgeving. Daarnaast werd het 'probleem' gepresenteerd als een nationale kwestie en werden de Tamils vooral als economische vluchtelingen neergezet in de pers.¹⁹

Zoals we eerder hebben gelezen kwam op 15 november 1956 de eerste groep Hongaarse vluchtelingen aan op station Utrecht. We hebben bij de casus van de Tamils gezien dat het van belang is hoe de reden van de vlucht omschreven wordt in de Nederlandse dagbladpers. Waar de Tamils neergezet werden als economische vluchtelingen, werden de Hongaren gezien als oorlogsvluchtelingen. Hierdoor ontstond er meer sympathie bij de pers en de Nederlandse bevolking voor deze 'uitgenodigde' vluchtelingengroep. We werpen nu een nadere blik op de vluchtredekenen van de Hongaren, maar ook de manier waarop de Hongaarse Opstand in de huidige literatuur benoemd en geduid wordt. Journalist en oorlogscorrespondent Noel Barber begint zijn boek over de Hongaarse Opstand met een omschrijving van dinsdag 23 oktober 1956.²⁰ Hierin zet Barber op een emotionele manier twee groepen tegenover elkaar. De Hongaarse menigte die zich, 'zonder aan geweldpleging te denken' had verzameld en de politie. Toen een traangas granaat van de politie een tiener in het gezicht raakte en deze daar direct door overleed was dit achteraf gezien het startschot van de opstand tegen de door de Sovjet-Unie geïnstalleerde Hongaarse regering. Wat aanvankelijk een protest was van studenten en schrijvers, die

---

¹⁸ Daan Bronkhorst, *Een tijd van komen. De geschiedenis van vluchtelingen in Nederland* (Amsterdam, 1990), 6-14.

¹⁹ Teun van Dijk, 'The Tamil panic in the press', *European journal of communication* 3 (1988), 168-185.

²⁰ Noel Barber, *De Hongaarse Opstand. Zeven dagen vrijheid* (Amsterdam, 1974), 15.

om het recht vroegen een manifest via de radio te kunnen publiceren, mondde uit in een revolutie.²¹ Toch was dit in de avond van 23 oktober 1956 nog te voorkomen. In plaats van de boel te sussen, besloot partijleider Gero echter in een radiotoespraak compromisloos de demonstranten te veroordelen en ze te beschuldigen van het misbruik maken van democratische vrijheden.²² Sommigen in de menigte werden brutaler en sloopten communistische emblemen van gebouwen en op het centrale plein werd het standbeeld van Stalin omver gehaald en door de straten gesleept.²³ Een dag later lukte het de betogers het parlement binnen te vallen en de regering af te zetten. Om deze onvrede onder de Hongaarse bevolking te kunnen begrijpen, dienen we de opstand binnen de Koude Oorlog te plaatsen. Na de Tweede Wereldoorlog werd Hongarije door de Sovjet Unie bezet. Het was op dat moment een democratie van meerdere politieke partijen. De communistische partij zorgde ervoor, met behulp van de Sovjet Unie en ondanks dat het maar 17% van de stemmen had verkregen, dat het zelf steeds meer macht kreeg ten opzichte van de democratisch verkozen regering.²⁴ In 1949 werd de Volksrepubliek Hongarije uitgeroepen. Hierin had de communistische partij de macht. Om ervoor te zorgen dat de Sovjet Unie uiteindelijk de touwtjes in handen hield, werd afgesproken een permanente militaire aanwezigheid in Hongarije te ratificeren.

We richten ons nu weer op Hongarije, waar op vrijdag 26 oktober 1956 voor het eerst sinds 1949 weer andere kranten dan het communistische partijblad werden uitgegeven. Zij riepen vooral op tot orde, nationale eenheid en verdediging van de verworven vrijheid.²⁵ Tot 4 november was het dan ook rustig in Boedapest en leek de revolutie geslaagd. Op 4 november vielen de Russen echter Boedapest binnen door middel van tanks, artillerievuur en het gooien van bommen. Het Hongaarse leger werd volledig onder de voet gelopen en kon alleen in de daaropvolgende 5 dagen sporadisch en weinig georganiseerd verzet bieden.²⁶ De orde werd hersteld door duizenden Hongaren te arresteren. Een vluchtelingenrapport van de NAVO uit 1957 stelde dat er uiteindelijk dertienduizend mensen in de gevangenis werden gezet, waarvan enkele honderden naar de Sovjet Unie werden gedeporteerd. Velen

---

²¹ Barber, *Hongaarse Opstand*, 24.

²² Ibidem, 32-33.

²³ Ibidem, 96.

²⁴ Stephen Kertesz, *Diplomacy in a whirlpool. Hungary between Nazi Germany and Soviet Russia* (Indiana, 1953), 139-152.

²⁵ Barber, *Hongaarse Opstand*, 90.

²⁶ Paul Lindvai, *One day that shook the communist world. The 1956 Hungarian uprising and its legacy* (Princeton, 2008), 138.

zonder enige vorm van bewijs. Tweehonderdduizend Hongaren ontvluchtten deze vervolging door de grens met vooral Oostenrijk over te steken.²⁷ In de eerste maand na de opstand heeft Nederland bijna 3000 vluchtelingen opgenomen, zo stelde historicus Henricus Kuyer. Zowel de Nederlandse samenleving als de Hongaarse vluchtelingen waren hierdoor voor een opgave geplaatst. Wederzijdse aanpassing zou niet zonder moeilijkheden verlopen, zo verwachtte Kuyer.²⁸ Deze studie is grotendeels niet relevant voor ons onderzoek, omdat zij de integratie van de Hongaarse vluchtelingen op lange termijn onderzoekt. Dit onderzoek richt zich op de eerste maand van binnenkomst. Een aantal punten is echter wel interessant verder te verkennen. Ten eerste de reden van de vlucht. Deze blijkt lang niet altijd direct gerelateerd aan de opstand en de Russische inval.²⁹ Een tweede punt van interesse is het gegeven dat, door Kuyer, geïnterviewde vluchtelingen een tegenstelling aangeven tussen de houding van Nederland in de periode van binnenkomst en de periode daarna. De eerste ontmoeting met de Nederlanders was zeer positief, maar vooral het moment waarop de Hongaren de arbeidsmarkt op gingen zorgde voor meer negatieve gevoelens.³⁰

Het is opvallend te noemen dat vooral de eerste maand van binnenkomst niet uitvoerig in de literatuur wordt beschreven. Onderzoeken naar de Hongaarse vluchtelingen richten zich zoals we gezien hebben op de lange termijn of op het land van herkomst en de reden van de vlucht. Een studie waarin de Hongaarse vluchtelingen in de eerste maand na aankomst bestudeerd wordt, is nog niet geschreven. In relatie tot mediaframing maakt dit tot een onderzoek, welke een leemte in de historiografie opvult. Deze studie beoogt geen volledige reconstructie te maken van de Hongaren in Nederland in november 1956, maar spitst zich volledig toe op het 'frame' waarin de binnenkomende Hongaren in de Nederlandse landelijke geschreven pers geplaatst werden.

Nadat we de geschiedenis van de Hongaarse vluchtelingen nader hebben bekeken, is het nu tijd om hetzelfde te doen voor de Bosnische vluchtelingen. De geschiedenis van het voormalig Joegoslavië kan gekarakteriseerd worden door oorlogen, dramatische schiftings in machthebbers en het daaraan te relateren onvermogen om een stabiele staat op de richten, zowel op politiek als op economisch

---

²⁷ NATO, 'Archieven' (versie 12 november 2010)

http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_archives_hungarian_revolution/20130904_C-M_57_65-ENG.PDF [geraadpleegd op 14 november 2015].

²⁸ Henricus Kuyer, *Twee jaar na de vlucht. Een onderzoek naar aanpassing en persoonlijkheid van Hongaarse vluchtelingen* (Nijmegen, 1963), 1.

²⁹ Kuyer, *Twee jaar na de vlucht*, 93.

³⁰ Ibidem, 104-105.

niveau.³¹ In een eeuw tijd heeft de Joegoslavische en daarmee ook de Bosnische geschiedenis een transitie gezien van het Ottomaanse feodale systeem, naar het conservatieve kapitalisme van het Oostenrijk-Hongaarse keizersrijk, en tenslotte de communistische overheersing die in de Koude Oorlog zorgde voor een verschuiving van een traditionele, rurale maatschappij, naar een modern industriële. Historicus Raymond Detrez beschrijft Bosnië als een gebied waarin tijdens de Osmaanse tijd geen problemen waren tussen katholieken, moslims en orthodoxen.³² Hoewel de islam de bevoorrechte positie van de heersende klasse innam, hadden de onderlinge conflicten meer oorsprong in feodale uitbuiting, dan in religieuze of etnische discriminatie. Zo streden in een grote opstand in Bosnië in 1875 islamitische en christelijke boeren tegen de islamitische grootgrondbezitters.³³ Dit beeld is in de Joegoslavische burgeroorlog van de jaren 1990 totaal op zijn kop gezet. Hiervoor moeten we terug naar de Koude oorlog. De communistische leider Tito onderdrukte de verschillende nationalistische bewegingen met harde hand. Vooral de Serven voelden zich hierdoor achtergesteld en begonnen zijn politieke erfenis te bestrijden na zijn dood. Het ideaal van een homogeen Servië, waar geen plaats was voor andere volken, leefde sterk. Om deze droom te kunnen verwezenlijken was er bereidheid om geweld te gebruiken, zo stelt Oost-Europa deskundige Martin van den Heuvel.³⁴ De Bosniërs werden het meest geraakt door de burgeroorlog, met meer dan een miljoen vluchtelingen die aan het geweld probeerden te ontkomen. In 1992 werd onder andere voor deze vluchtelingen een zogenoemde ontheemdenregeling in het leven geroepen. Deze Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden, afgekort TROO, zorgde ervoor dat vluchtelingen uit het voormalige Joegoslavië een tijdelijke verblijfsvergunning in Nederland kregen, totdat het land van herkomst veilig genoeg was om terug te kunnen keren. Een verblijfsdocument was drie maanden geldig, maar kon daarna worden verlengd.³⁵

Sociale wetenschapper Kamenko Bulic zette deze massale migratie niet alleen in de context van een reis van oorlog naar vrede, maar ook in een passage van Oost naar West en van socialisme naar kapitalisme.³⁶ Door de oorlog in Bosnië en de etnische zuiveringen die plaatsvonden van 1992 tot in

---

³¹ Kamenko Bulic, *Debts, loans, and refugee regimes. A comparative study among Bosnian refugees in Germany, The Netherlands, and Australia* (Amsterdam, 2005), 4-5.

³² Raymond Detrez, *De sloop van Joegoslavië. Relas van een boedelscheiding* (Antwerpen, 1996), 65.

³³ Detrez, *De sloop van Joegoslavië*, 66.

³⁴ M. van den Heuvel, *Het verdoemde land. De Joegoslavische tragedie vanaf 1900* (Bloemendaal, 1993), 86-103.

³⁵ Maria Elisabeth Anna Hollands, *Leren uit de ontmoeting. Nederlanders in contact met asielzoekers en vluchtelingen* (Amsterdam, 2006), 144.

³⁶ Bulic, *Debts, loans, and refugee regimes*, 8.

1995, vonden uiteindelijk 23.500 Bosnische vluchtelingen hun weg naar Nederland.³⁷ Deze groep bestaat voor bijna 80% uit Bosnische moslims.³⁸ De rest van de binnenkomende Bosniërs bestond uit Bosnische Kroaten en Bosnische Serviërs. Deze scheiding in drie groepen bestaat echter vooral in het land van herkomst. Dit was het geval omdat het 'vijandbeeld' als een abstract concept werd gezien. De 'echte' mensen werden gezien als slachtoffers van deze 'anderen' of 'vijand', ondanks religieuze, etnische of nationale achtergronden.³⁹ Door het bekijken van nieuwsreportages over de burgeroorlog en de verschrikkingen in onder andere Sarajevo groeide het besef dat de oorlog alleen maar verliezers kende. Daarnaast moest men met vier tot acht mensen op een kamer van het opvangcentrum slapen, waardoor ruzie niet 'handig' was.⁴⁰

Er kan beargumenteerd worden dat, gezien het sociale, politieke en economische klimaat binnen Europa, het begin jaren 1990 niet de beste tijd was voor immigratie. De ernst van de situatie werd echter boven de sociale en politieke beperkingen gezet, die misschien het ontvangen van zoveel vluchtelingen zouden hebben beperkt.⁴¹ In de meeste gevallen werden de vluchtelingen in de eerste jaren in opvangcentra gehuisvest. Deze waren alleen berust met de noodzakelijke kale voorzieningen. De Bosnische vluchtelingen kregen een minimum aan uitkering en geen wettelijke mogelijkheden om extra geld te verdienen. Hierdoor ontstond er al snel een 'zwarte markt'. De zogenoemde *sana*, oftewel de praktijk van stelen en verkopen, was geen activiteit waar de meeste vluchtelingen zich mee bezig hielden. Ondanks dat ze geen inbreng hadden in de illegale activiteiten, was het wel een publiek geheim.⁴² Bulic beargumenteert dat de *sana* praktijken niet direct veroorzaakt werden door de manier van opvang in Nederland, maar dat deze wel voor de omstandigheden zorgde waarin deze kon floreren. De Bosnische gemeenschap in Nederland leek de handel niet af te keuren, omdat men van mening was dat in ongunstige omstandigheden iedereen het recht had zijn eigen oplossingen te zoeken.⁴³

Net zoals het geval bij de Hongaarse vluchtelingen was, wordt de eerste binnenkomst van de

---

³⁷ UNHCR, 'The UN Refugee Agency' (versie 1 januari 1997)

<<http://www.unhcr.org/4a4c72719.html>> [Geraadpleegd op 27 december 2015].

³⁸ E. Snel, J. de Boom, J. Burgers en G. Engbersen, *Migratie, integratie en criminaliteit. Migranten uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet Unie in Nederland* (Rotterdam, 2000). 25.

³⁹ Bulic, *Debts, loans, and refugee regimes*, 15-16.

⁴⁰ Ibidem, 17.

⁴¹ Ibidem, 1-2.

⁴² Ibidem, 168-169.

⁴³ Ibidem, 169.

Bosniërs niet uitvoerig in de literatuur beschreven. Ook bij deze groepen richten de studies zich, zoals we gelezen hebben, op de langere termijn en doen dit vooral in de context van integratie en de historische context. De rol van de media wordt in de onderzoeken over de Hongaren niet bestudeerd. In het geval van de Bosniërs is er één studie die dieper ingaat op mediaframing, namelijk het NIOD onderzoek over Srebrenica uit 2002.⁴⁴ Hierin werd geconcludeerd dat de Nederlandse media, de geschreven pers zowel als de televisieomroepen, de gebeurtenissen zodanig hadden ingekaderd, ‘geframed’ heet het in het jargon, dat, vooral door de beelden van gevangenkamp Omarska, parallellen met de Tweede Wereldoorlog werden getrokken. Naar aanleiding hiervan was voor de Nederlandse regering, zoals toenmalige premier Wim Kok het duidde, ‘nietsdoen geen optie’.⁴⁵ Hierdoor werd militaire interventie onvermijdelijk. Uiteindelijk had de Nederlandse aanwezigheid in Bosnië een dieptepunt tijdens de val van Srebrenica in 1995. De media krijgen hierop de kritiek dat ze mede verantwoordelijk waren voor het scheppen van een klimaat waarin politieke fouten werden gemaakt. De val van Srebrenica en de nasleep hiervan ligt echter buiten de onderzoeksperiode van deze studie. Binnen de onderzoeksperiode blijft er ook wat betreft de Bosnische vluchtelingen een leemte in de historiografie.

De historische context, welke in de literatuur weergegeven wordt, is echter niet los te zien van het mediaframe waarin de vluchtelingengroepen in de krant geplaatst werden. Net zoals de huidige vluchtelingen uit Syrië, waren zowel de Hongaren als de Bosniërs oorlogsvluchtelingen. Hierdoor kon de reden van de vlucht op meer sympathie rekenen. Deze sympathie groeide aannemelijk nadat er meer ‘feiten’ bekend waren over de oorlog in het thuisland en de verschrikkingen die daarmee gepaard gingen. Waar in het huidige debat vaak twijfel heerst of iemand wel of niet daadwerkelijk uit oorlogsgebied komt of dat grote getalen vluchtelingen eigenlijk als economische vluchtelingen bestempeld moeten worden, was in de literatuur over zowel de Hongaren als de Bosniërs hier niets over terug te vinden.

---

⁴⁴ Jan Wieten, *Srebrenica en de journalistiek* (Amsterdam, 2002), 18-19.

⁴⁵ Wieten, *Srebrenica en de journalistiek*, 18-19.

Hoofdstuk 2 Mediaframing

Op het gebied van mediaframing zijn twee verschillende elementen van belang voor dit onderzoek. Dit zijn de theorie van de beeldvorming en de invloed welke mediaframing wel of niet heeft in onze samenleving. De theorie rond beeldvorming spitst zich toe op de manier waarop beeldvorming ontstaat en in onze maatschappij en mentaliteit werkt. Daarnaast zal bekeken worden welke gevolgen beeldvorming voor bepaalde groepen kan hebben. Anders gezegd verhaalt het over de manier waarop mediaframing vooroordelen en stereotypen in de hand kunnen werken. Deze begrippen zorgen ervoor dat groepen tegenover elkaar komen te staan.

De invloed van mediaframing relateert direct aan de relevantie van deze studie. Indien zou blijken dat mediaframing geen enkele invloed uitoefent op de beeldvorming van vluchtelingengroepen, kan de relevantie van deze studie in twijfel getrokken worden. Waarom zou er namelijk onderzoek naar mediaframing gedaan moeten worden als deze geen enkele invloed en implicaties op de realiteit zou hebben?

2.1 De invloed van mediaframing

Over de invloed van mediaframing doet een scala aan opvattingen te ronde, welke zich vooral tussen uitersten bewegen. De media wordt of veel of weinig invloed toegedicht en hier is men optimistisch of pessimistisch over.⁴⁶ Om de invloed van mediaframing te onderzoeken wordt een frame analyse gebruikt. Hier worden elementen van het frame uit een mediaboodschap gefilterd, dit kan woordkeuze zijn, maar ook metaforen, beschrijvingen of afbeeldingen.⁴⁷ Dit analyse instrument gebruikt Van Gorp in een verkennende studie naar de vraag of mediaframing genoeg invloed heeft om iemand van attitudeklasse te doen veranderen. Anders gezegd, onderzocht hij of iemand na het lezen van een artikel met een bepaald frame ten opzichte van dat onderwerp van houding kan veranderen. In zijn onderzoek ging dit om de houding van mensen tegenover binnenkomende asielzoekers. Dit bleek in één op de vijf gevallen te zijn veranderd. Een nuancering hierbij is wel dat de personen die van houding veranderden, dat niet altijd deden in de richting waar het frame ze op wilde sturen. Ook kon uit de resultaten worden afgelezen dat een frame meer invloed heeft op mensen die zich nog geen uitgesproken mening over het

---

⁴⁶ Ben Manschot, 'Beïnvloeding. Wegen en grenzen van de media macht'. In: Jo Bardoel en Jan Bierhoff (red.), *Media in Nederland* (Groningen, 1985), 226.

⁴⁷ Baldwin van Gorp, *Framing en het interpreteren van nieuws. Een experimenteel onderzoek naar de effecten van frames* (Antwerpen, 2004), 3.

onderwerp hebben gevormd.⁴⁸

Dit alles impliceert echter niet dat de media per definitie een beperkte invloed hebben. Er zijn heel wat mensen die hun informatie uit een enkele bron halen, bijvoorbeeld één krant. Als we naar de twee perioden van onderzoek kijken, namelijk het jaar 1956 en de jaren 1992-1993, kunnen we vooral voor de eerste periode beargumenteren dat mensen hun informatie uit een enkele bron, of in ieder geval uit een bepaalde ideologie, haalden. Dit heeft te maken met de verzuiling van Nederland, welke misschien in de jaren 1950 enige scheuren vertoonde, maar pas in de jaren 1960 langzaam maar zeker afbrokkelde. Over het algemeen schikten krantenlezers zich zonder morren in een passieve afnemersrol.⁴⁹ De ontzuiling bracht hier echter, tot verbazing van velen, snel verandering in. Neem *Het Vrije Volk*, een socialistisch dagblad dat ook wel de partijkrant van de PvdA genoemd kan worden, welke in 1956 de grootste krant van Nederland was met een kwart miljoen abonnees.⁵⁰ In 1964 bleek dat, mede door het proces van de ontzuiling, mensen zich niet meer verbonden voelden met de 'Rode Familie' en niet meer warmliepen voor een lidmaatschap.⁵¹ Zo kwamen veel dagbladen in de financiële problemen, waardoor ze de keuze moesten maken tussen fuseren of verdwijnen. In de communicatiewetenschap wordt dit proces ook wel persconcentratie genoemd.⁵² Van belang voor dit onderzoek is echter een beschrijving van de elementaire verschillen tussen het redactionele beleid. Waar in de verzuilde wereld van de jaren 1950 de levensbeschouwelijke en politieke opstelling van het dagblad leidend was en de abonnees ook onderdeel van deze 'zuil' waren, ontstond er vanaf de inzet van de ontzuiling steeds meer concurrentie tussen de kranten onderling over het vrijkomende deel van de lezersmarkt.⁵³ Door deze toenemende concurrentie stapten kranten af van de benadering dat ze vooral vanuit een ideëel of politiek motief werden uitgegeven. Redacties kregen met andere, vooral

---

⁴⁸ Van Gorp, *Framing en het interpreteren van nieuws*, 24-26.

⁴⁹ Jo Bardoel en Jan Bierhoff, 'Inleiding'. In: Jo Bardoel en Jan Bierhoff, *Media in Nederland* (Groningen, 1985) 9-26, alhier 16.

⁵⁰ Gerard Mulder, *De val van de rode burcht; opkomst en ondergang van een krantenbedrijf* (Amsterdam, 1980), 15-17.

⁵¹ Mulder, *De val van de rode burcht*, 99.

⁵² Bardoel en Bierhoff, 'Inleiding'. In: *Media in Nederland*, 9-26, alhier 12.

⁵³ Jan Rogier, Hans Niemantsverdriet en Joan Hemels, 'Pers: de handelswaarde van een geestelijk goed'. In: Jo Bardoel en Jan Bierhoff (red.), *Media in Nederland* (Groningen, 1985), 27-46, alhier 30.

commerciële, overwegingen te maken.⁵⁴ De krant moest niet alleen uitgegeven, maar ook nog eens verkocht worden. Daar werd men zich steeds bewuster van. Door dit gegeven veranderde de positie van het lezerspubliek. In de jaren 1950 waren de kranten nog steeds 'meneren' in hun afstandelijke benadering van de abonnee.⁵⁵ Door de toenemende invloed van de lezer zouden de krantenredacties in de jaren 1990 wel uitkijken om in hun krant artikelen te plaatsen die veel lezers tegen de haren instreken. Wie haalt er nu eenmaal een krant in huis die voortdurend meningen verkondigt waarmee je het niet eens bent?⁵⁶

De exacte mate van invloed van mediaframing is lastig in te schatten. Theorieën van veel of beperkte invloed kunnen beide deels, maar niet volledig, weerlegd worden. Hierdoor kunnen we constateren dat de media wel invloed uitoefenen, maar dat deze invloed niet altijd een bepaalde richting op kan worden gestuurd. Sociale invloeden, karaktereigenschappen en concurrerende informatie strijden om aandacht, waarbinnen een individu een realiteit moet scheppen. Verder zien we dat de twee onderzoeksperioden erg van elkaar verschillen wat betreft de invloed van de lezer en de opstelling van de dagbladredactie. Waar in de jaren 1950 de ideologie van de zuil leidend was, werd in een individualiserende maatschappij van 1990 veel meer rekening gehouden met de mening van de lezer. Beargumenteerd kan worden dat de lezer naar de mond toe geschreven werd.

2.2 Sociale categorisering

De mens deelt haar omgeving in verschillende samenhangende groepen in. Dit wordt gedaan aan de hand van specifieke en onderscheidende criteria zoals geslacht, beroep, afkomst, religie, cultuur en woonplaats. In deze zogenoemde *sociale categoriseringstheorie* wordt er door het benoemen van verschillen tussen de voorgenoemde categorieën een structuur in de wereld aangebracht. Personen zijn echter altijd lid van meerdere groepen tegelijk. Maar door het verdelen van mensen in groepen wordt de samenleving hiërarchisch geordend. Binnen deze hiërarchie worden *directe* of relatief objectieve criteria, zoals rangorde op basis van opleiding, onderscheiden van *indirecte* of subjectieve criteria, welke aan de basis kunnen staan van een verticale rangschikking van de samenleving in bijvoorbeeld etnische

---

⁵⁴ Pieter van Waesberghe, 'Ter lering of vermaak. De diverse soorten dagbladen'. In: Jo Bardoel en Jan Bierhoff (red.), *Media in Nederland* (Groningen, 1985), 47-78, 50-51.

⁵⁵ Bardoel en Bierhoff, 'Inleiding'. In: *Media in Nederland*, 21.

⁵⁶ Addy Kaiser, 'Anatomie van een vrij beroep. De dagbladjournalistiek'. In: Jo Bardoel en Jan Bierhoff (red.), *Media in Nederland* (Groningen, 1985), 79-99, alhier 80.

of religieuze groepen. Deze *indirecte* ordeningscriteria zijn, volgens Shadid, alleen sociaalwenselijk als ze invloed hebben op de waarde die aan het lidmaatschap van de groep wordt toegekend, de maatschappelijke kansen van mensen in de samenleving en de mogelijkheden van intergroepscontact.⁵⁷ Omgekeerd is dit niet sociaalwenselijk als individuen bijvoorbeeld een kans, zoals een baan of woning, mislopen op basis van etniciteit, religie of sekse.

Een (sociale) groep is daarom meer dan een collectief van individuen die denken iets gemeenschappelijks te hebben of door hun omgeving als dusdanig worden gezien. Er ontstaat een *sociale identiteit* door deel uit te maken van een bepaalde groep.⁵⁸ Deze *sociale identiteit* is het stukje zelfbeeld van een mens dat niet alleen ontleend wordt aan het lidmaatschap van een bepaalde groep, maar ook de emotionele betekenis die dit lidmaatschap heeft.

Het proces van *sociale categorisering* bestaat uit twee categorieën: identificatie en inferentie. Bij *identificatie* worden mensen ingedeeld in groepen op grond van specifieke eigenschappen waarvan wordt aangenomen dat alle leden van deze groep over die eigenschappen beschikken. Een moslim is bijvoorbeeld altijd een aanhanger van de islam. We spreken echter van *inferentie* als karakteristieken uit een groepslidmaatschap worden afgeleid, die niet voor alle groepsleden gelden. Een voorbeeld hiervan is de opvatting dat 'Nederlanders zuinig zijn'. Aan de basis van het inferentieproces ligt de opvatting dat de verschillen binnen de afzonderlijke groepen minimaal zijn en die tussen de groepen maximaal.⁵⁹

Een volgend uitgangspunt van de *sociale categoriseringstheorie* is de veronderstelling dat mensen streven naar een positief gewaardeerde sociale identiteit. Tajfel besprak eerder dat het zelfbeeld van het individu afhangt van het lidmaatschap van een bepaalde groep. Om hun eigen groep als positief te evalueren, ontstaat er een vergelijkingsproces tussen groepen. Logischerwijs moeten andere groepen als minder positief of zelfs negatief worden gezien in dit proces. 'Wij' werken hard, dus zijn 'zij' lui is hier een voorbeeld van.⁶⁰

---

⁵⁷ Kaiser, 'Anatomie van een vrij beroep'. In: *Media in Nederland*, 79-99, alhier 182.

⁵⁸ H. Tajfel, *Human groups and social categories* (Cambridge, 1981), 225.

⁵⁹ A. van Knippenberg, 'Perceptie en evaluatie van verschillende groepen', in: G. Kok, A. van Knippenburg & H. Wilke (red.), *Vooroordeel en discriminatie* (Alphen aan den Rijn, 1979) 133-155, alhier 135.

⁶⁰ Shadid, *Grondslagen van interculturele communicatie*, 182.

2.3 Beeldvorming

Zoals in de vorige paragraaf is omschreven, deelt de mens haar sociale omgeving in op basis van religie, etniciteit, opleiding, beroep en dergelijke. Aan deze groepen worden specifieke kenmerken toegekend, waardoor er een bepaald beeld over de eigen en andere groepen ontstaat. We gaan in deze paragraaf verder in op de termen beeldvorming, stereotypen en vooroordelen.

Beeldvorming kan omschreven worden als opvattingen en oordelen die mensen hebben over zowel zichzelf, de eigen groep en cultuur, als over andere groepen en hun cultuur.⁶¹ Representatie (beeldvorming) is, volgens Stuart Hall, verantwoordelijk voor het produceren van cultuur.⁶² Cultuur kan alleen bestaan doormiddel van gedeelde betekenissen. Mensen maken zaken begrijpelijk door middel van het gebruik van taal. Kortgezegd is beeldvorming het produceren van betekenis door middel van het gebruik van taal. We vinden hier de invloeden terug van hetgeen wat bekend staat als de 'cultural turn'.⁶³

Stereotypen en vooroordelen kunnen we het beste omschrijven als gegeneraliseerde vooronderstellingen over karakterkenmerken van groepen. Deze kenmerken kunnen positief, 'Hongaren zijn vrijheidsstrijders', of negatief, 'Bosniërs stelen' zijn. Op zichzelf staand is er weinig aan de hand. De problemen ontstaan echter als de karaktereigenschappen, vooral in negatieve zin, als basis worden gebruikt voor het uitsluiten van leden van die groepen. In het geval dat maatschappelijke kansen op deze manier nadelig worden beïnvloed kunnen we spreken van vooroordelen.⁶⁴

Deze vooroordelen komen vaak voort uit het 'wij' tegenover 'zij' principe. We categoriseren onszelf in een bepaalde groep en zetten ons zelfbeeld af tegenover andere groepen. Hierdoor ontstaan generalisaties over groepen, die weer kunnen leiden tot stereotyperingen en vooroordelen. Van Ginneken beoogt de nadelige kanten van dit proces terug te dringen.⁶⁵ In onze omgang met andere mensen maken we in een flits drie oordelen. Ten eerste constateren we een verschil tussen ons eigen persoon en degene tegenover ons. Daarna proberen we dit verschil te interpreteren en de oorzaken ervan te achterhalen. Het derde oordeel wat we maken is het waardeoordeel. Bij de omgang met andere culturen worden deze drie oordelen vaak tot één 'snel-oordeel' gemaakt. Hier wordt door het

---

⁶¹ Shadid, *Grondslagen van interculturele communicatie*, 206.

⁶² Stuart Hall, *Representation: Cultural representation and signifying practices* (Los Angeles, 1997), 1.

⁶³ Harry Jansen, *Triptiek van de tijd. Geschiedenis in drievoud* (Nijmegen, 2010), 449.

⁶⁴ Shadid, *Grondslagen van interculturele communicatie*, 207.

⁶⁵ Van Ginneken, *De schepping van de wereld in het nieuws*, 165-166.

vaststellen van een verschil, direct een waardeoordeel gemaakt. Deze snelle oordelen zijn het makkelijkst te maken als ze gebaseerd zijn op uiterlijke kenmerken, zoals geslacht, leeftijd, 'ras' of nationaliteit. In deze gevallen is het meestal niet nodig met de 'ander' te spreken om al een oordeel vooraf, een vooroordeel, paraat te hebben over deze persoon. De hoeveelheid en de frequentie van de interactie met de 'ander' heeft een duidelijke invloed op het vooroordeel. Als er gekeken wordt naar geslacht zien we dat mannen en vrouwen dagelijks met elkaar in aanraking komen en gebeurt dit meestal in positieve zin. Als we echter kijken naar andere nationaliteiten, dan zien we dat de frequentie van interactie afneemt en dat deze vaker negatief is.⁶⁶ Wanneer er weinig interactie is tussen bepaalde groepen kan er een beeld worden gevormd door middel van de landelijke media.

---

⁶⁶ Van Ginneken, *De schepping van de wereld in het nieuws*, 166.

Hoofdstuk 3 Onderzoekopzet

In dit hoofdstuk zal worden beschreven hoe het empirisch onderzoek van deze scriptie is opgesteld en uitgevoerd. Nadat we in het vorige hoofdstuk ingegaan zijn op de theorie rond beeldvorming en mediaframing, is het nu van belang de onderzoeksperiode en de selectiecriteria (paragraaf 3.1) af te bakenen. Vervolgens zullen we de bronnen bespreken (paragraaf 3.2), waarna we het onderzoeksinstrument introduceren (paragraaf 3.3) waarmee de krantenartikelen zullen worden geanalyseerd.

3.1 Onderzoeksperiode en selectie criterium

Dit krantenonderzoek is uitgevoerd op basis van de krantenartikelen die zijn gevonden in de database van Delpher, een initiatief van Koninklijke Bibliotheek in Den Haag en de Universiteiten van Amsterdam (UvA), Utrecht, Leiden en Groningen. Twee perioden zijn onderzocht. Ten eerste is met de zoekterm 'Hongaarse vluchtelingen Nederland' in de periode van 5 november 1956 tot en met 30 november 1956 gezocht naar krantenberichten in landelijke Nederlandse dagbladen. Van de 154 'hits' die deze zoekterm naar voren bracht, zijn uiteindelijk 147 artikelen in het onderzoek opgenomen. Reden hiervoor is dat sommige artikelen meerdere 'hits' produceren. Ook is er een aantal artikelen uit het onderzoek gefilterd die wel in de zoekprocedure naar voren kwamen, maar niets met Hongaarse vluchtelingen te maken hadden. Verder dient vermeld te worden dat er is gekozen voor een algemene weergave van de onderzoeksresultaten en niet per krant. De reden hiervoor is dat deze studie beoogt te onderzoeken of de Nederlandse landelijke dagbladen als geheel de vluchtelingen binnen een mediaframe plaatsen. Een vervolgstudie naar de verschillen tussen kranten kan interessante data opleveren. In de jaren 1950, waar de verzuiling nog aanwezig was, is het aannemelijk dat de signatuur van een krant van invloed was op het mediaframe waarin de vluchtelingengroep geplaatst werd. Vooral het communistische *De Waarheid* zal in de tegenstelling tussen het Westelijke kapitalisme en het communistische Sovjet-Unie alleen staan in hun keuze voor de Sovjet-Unie. Een volledige analyse van elke krant afzonderlijk zou deze studie echter groter dan gewenst maken. Als er echter duidelijke verschillen tussen kranten in de huidige analyse naar voren komen, dan zullen deze benoemd worden.

Er is wat betreft de Hongaarse vluchtelingen voor een korte onderzoeksperiode gekozen. Dit heeft een aantal redenen. Het beginpunt van de periode is de Russische inval in Hongarije op 4 november 1956. Ondanks dat de Opstand al op 23 oktober 1956 was begonnen, was dit het moment waarop de Hongaarse vluchtelingenstroom op gang kwam. Het eindpunt van 30 november 1956 is niet gekozen vanwege een gebeurtenis op deze dag. In de maand november kwam echter het grootste

gedeelte van de Hongaarse vluchtelingen naar Nederland, welke ook daadwerkelijk in Nederland gebleven is. De vluchtelingen die na deze periode naar Nederland kwamen, werden over het algemeen al snel ingescheept naar ‘nieuwe wereld’ landen als Amerika, Australië en Zuid Afrika.⁶⁷ Hierdoor kunnen we stellen dat de eerste maand van binnenkomst de meest relevante periode is.

De tweede groep vluchtelingen die is onderzocht zijn de Bosnische vluchtelingen in de jaren 1990. Deze zijn gezocht met de zoekterm ‘Bosnische vluchtelingen Nederland’ in de periode van juni 1992 tot en met december 1994. Dit was de piek in de migratie van de Bosnische vluchtelingen naar Nederland.⁶⁸ Van de 133 ‘hits’ die deze zoekterm naar voren bracht, zijn uiteindelijk 103 artikelen in het onderzoek opgenomen. Reden hiervoor is dat sommige artikelen meerdere ‘hits’ produceren. Ook is er een aantal artikelen uit het onderzoek gefilterd die wel in de zoekprocedure naar voren kwamen, maar niets met Bosnische vluchtelingen te maken hadden. De reden voor de gekozen zoekperiode is dat er vóór juni 1992 geen relevante zoekresultaten zijn gevonden en de database van Delpher tot 1 januari 1995 loopt. Enerzijds valt dit te betreuren, omdat hierdoor de gebeurtenissen in Srebrenica en de vluchtelingen die hiermee te maken hebben niet in dit onderzoek kunnen worden opgenomen. Anderzijds geeft dit de mogelijkheid de beginperiode van de vluchtelingen uit Bosnië te beschrijven. Er is voor een langere onderzoeksperiode gekozen dan in het geval van de Hongaarse vluchtelingen vanwege het aantal beschikbare artikelen.

De twee onderzochte vluchtelingengroepen zijn bewust gekozen. Ze kunnen beide als oorlogsvluchtelingen ingedeeld worden die, niet alleen vanuit het Oosten naar het Westen vluchten, maar ook van het socialisme naar het kapitalisme. Ondanks dat zowel in 1956 tijdens de Hongaarse Opstand als in 1992 tot en met 1994 tijdens de Bosnische burgeroorlog het politieke en maatschappelijke klimaat in Europa niet optimaal was voor immigratie, werd er voor deze vluchtelingengroepen een uitzondering gemaakt dankzij de ernst van de situatie in het thuisland.

---

⁶⁷ Krantenbank Delpher, ‘Het Vrije Volk’ (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2227-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2227-11-1956%22%29&page=1&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identifier=ddd%3A010952638%3Ampg21%3Aa0007&resultsidentifier=ddd%3A010952638%3Ampg21%3Aa0007> [Geraadpleegd op 23 december 2015].

⁶⁸ Bulic, *Debts, loans, and refugee regimes*, 30.

3.2 Bronnen

Door middel van het analyse instrument in paragraaf 3.3 zullen de berichten met daarin de zoekterm 'Hongaarse vluchtelingen Nederland' uit *Het Vrije Volk*, *De Tijd*, *De Telegraaf*, *Gereformeerd gezinsblad*, *Nieuw Israëlitisch Weekblad* en *De Waarheid* geanalyseerd worden. Ook zullen de berichten met daarin de zoekterm 'Bosnische vluchtelingen Nederland' uit *De Telegraaf*, *Nieuw Israëlitisch Weekblad* en *Het Nederlands Dagblad (voorheen het Gereformeerd Gezinsblad)* geanalyseerd worden. Deze kranten zijn gekozen op basis van beschikbaarheid in de database van Delpher in de betreffende onderzoeksperiode. Daarnaast verschillen de signaturen van de kranten zo van elkaar, dat ze samen het mediaframe van de Nederlandse landelijke geschreven pers vertegenwoordigen. We beschrijven nu kort de achtergronden van de onderzochte kranten. Dit laat namelijk de reikwijdte van dit onderzoek zien.

- *Het Vrije Volk* is een socialistische krant, welke lange tijd de officiële partijkrant van de PvdA was.⁶⁹ In 1971 werd de landelijke verspreiding gestaakt, waardoor deze krant alleen in het onderzoek naar de Hongaarse vluchtelingen kan worden meegenomen.
- *De Tijd* is een katholiek dagblad, die tot ver in de jaren 1950 zeer nauwe banden onderhield met de kerk en de rooms katholieke partij. Meer dan een eeuw lang was *De Tijd* hét opinievormende dagblad van de katholieke zuil.⁷⁰ De secularisering en individualisering van de maatschappij in de jaren 1960 betekende het einde van deze krant, welke heden ten dagen nog bestaat als het bekende opinieweekblad *HP/De Tijd*.
- *De Telegraaf* is een liberaal dagblad. *De Telegraaf* was niet zoals *Het Vrije Volk* verbonden aan een politieke partij en niet zoals *De Tijd* sterk verweven met een kerkelijke richting. Toch is het dagblad niet geheel 'neutraal' te noemen. Een voorkeur voor een liberale, rechtse, koers was zeker aanwezig.⁷¹ De onafhankelijkheid van *De Telegraaf* zorgde ervoor dat de ontzuiling de

---

⁶⁹ Mulder, *De val van de rode burcht*, 17.

⁷⁰ Ton Crijnen, 'Een seculiere orkaan blies De Tijd omver' *Trouw* (16 november 1996)

<<http://www.trouw.nl/tr/nl/4512/Cultuur/archief/article/detail/2745970/1996/11/16/Een-seculiere-orkaan-blies-De-Tijd-omver.dhtml>> [geraadpleegd op 11 december 2015].

⁷¹ Maria Wolf, *Het geheim van de Telegraaf; geschiedenis van een krant* (Amsterdam, 2009), 385.

krant juist een stijging van het aantal abonnees bezorgde. Deze krant is daarom ook beschikbaar in beide onderzoeksperiodes.

- *Het Nieuw Israëlitisch Weekblad* had na de Tweede Wereldoorlog een zionistische en voor alle Joden bestemde toon.⁷² Dit is het enige weekblad in dit onderzoek. In beide onderzoeksperiodes is deze krant beschikbaar.
- *Het Gereformeerd Gezinsblad/Het Nederlands Dagblad* is de krant van de vrijgemaakte Gereformeerde Kerken. In 1967 werd de naam gewijzigd naar *Het Nederlands Dagblad*. Dit past in de missie van de krant om van betekenis te zijn voor alle Nederlanders die prijs stellen op de voorlichting vanuit een gereformeerde levensovertuiging.⁷³ Deze krant is in beide onderzoeksperiodes beschikbaar.
- *De Waarheid* was de partijblad van de Communistische Partij van Nederland, in de stijl van *Pravda*. Door het uitbreken van de Koude Oorlog werd de krant als het ware 'geïsoleerd' van de rest van Nederland. Tijdens de Hongaarse opstand was deze krant de enige die de kant van de Sovjet Unie koos. Doordat het dagblad in 1990 werd opgeheven, is alleen in het onderzoek naar de Hongaarse vluchtelingen gebruik gemaakt van deze krant.⁷⁴

---

⁷² Nieuw Israëlitisch Weekblad, 'Geschiedenis' (Versie 1 januari 2015)

< <http://www.niw.nl/over-ons/geschiedenis/>> [Geraadpleegd op 15 november 2015].

⁷³ Nederlands Dagblad 'Geschiedenis van het Nederlands Dagblad' (versie 1 januari 2015)

< <https://www.nd.nl/over-ons/geschiedenis-nederlands-dagblad.512904.lynkx>> [Geraadpleegd op 16 november 2015].

⁷⁴ Hans Olink, *In strijd met de waarheid. De koude burgeroorlog in Amsterdam 1956* (Amsterdam, 2002), 33.

3.3 Onderzoeksinstrument

Nu de keuzes wat betreft periode, selectie criterium en de bronnen bekend en verklaard zijn, is het tijd om het onderzoeksinstrument te presenteren. De resultaten van deze analyse zullen in het volgende hoofdstuk worden weergegeven.

1. Aantal krantenartikelen

Hierin staat een korte weergave van het aantal onderzochte artikelen en hoe deze verdeeld zijn binnen de onderzoeksperiode.

2. Thema's voorkomend in de onderzochte artikelen

Hier is bekeken welke thema's in de berichtgeving voorkomen. Er is hier gekozen voor het opstellen van dertien thema's, namelijk: huisvesting, migratie, hulp/steun, politiek, arbeidsmarkt, sport, opvang, religie, gezondheid, vrijetijdsbesteding, gezin/familie, ooggetuige/verslaggeving en integratie. Deze thema's zijn gedeeltelijk gesteld op basis van mediaonderzoek naar buitenlandse arbeiders in Nederland uit 1967.⁷⁵ Daarnaast zijn er als proef enkele tientallen artikelen bekeken en zijn hieruit een aantal nog 'missende' thema's gefilterd. Vermeld dient te worden dat een artikel meerdere thema's in zich kan herbergen, waardoor het aantal thema's die van de artikelen kan overstijgen.

3. Consensus binnen een krantenbericht

Is er binnen een artikel sprake van een consensus of een discussie over het onderwerp en de manier waarop hiermee moet worden omgegaan? Er ontstaat een discussie binnen een artikel als er verschillende tegenovergestelde meningen binnen één artikel weergegeven worden. Door meningen binnen een artikel tegenover elkaar te zetten wordt de nuance in het debat vergroot. Wel wordt de kracht van het mediaframe hierdoor verzwakt. Het frame is namelijk sterker als een artikel maar één bepaald standpunt uitdraagt. De verwachting is dat er in de meeste artikelen sprake is van een consensus en hierdoor het frame wordt versterkt.

---

⁷⁵ H. van Emmerik-Levelt en A.W.M. Teulings, 'Buitenlandse arbeiders in de pers', in: R. Wentholt (red.), *Buitenlandse arbeiders in Nederland: een veelzijdige benadering van een complex vraagstuk* (Leiden, 1967), 167.

4. Actoren in een artikel

Welke actoren krijgen een stem in de berichtgeving? Deze actoren zijn vooraf in vijf groepen verdeeld, namelijk: overheid, particuliere instellingen, religieuze instellingen, vluchtelingen en overig. Deze actoren zijn bepaald op basis van de algemene literatuur naar vluchtelingen in Nederland, zoals deze in de historiografie is beschreven.⁷⁶ De verwachting is dat er verschillen zichtbaar zullen zijn tussen de twee onderzoeksperiodes. In de nog verzuilde wereld van de jaren 1950 zullen de overheid en religieuze instellingen een belangrijke stem in de berichtgeving krijgen. In de jaren 1990, door een steeds verder geïndividualiseerde maatschappij, zullen juist vluchtelingen vaker aan het woord komen. Ondanks de verschillen per periode, zullen de overheid en gelieerde 'officiële' instanties de meeste spreekruimte krijgen in de Nederlandse pers.

5. Groep of individu

Worden de vluchtelingen als groep of als individu in de berichtgeving weergegeven? Hierin gaan we terug naar de theorie van Shadid, waarin hij stelt dat mensen weergegeven dienen te worden als individu en niet als groep.⁷⁷ Het weergeven van de vluchtelingen in groepsvorm versterkt echter wel het mediaframe, omdat hierdoor een bepaald beeld ontstaat en de nuance binnen grote groepen individuen wegvalt. Naar aanleiding van de literatuur is de verwachting dat de vluchtelingen in beide onderzoeksperiodes vooral als groep worden weergegeven.⁷⁸

6. Rol van de vluchteling binnen de berichtgeving

Hier wordt bekeken welke rollen de vluchteling krijgt toebedeeld in de onderzochte artikelen. Er zijn vooraf drie rollen aangewezen, namelijk: slachtoffer, hulpbehoevende en geen rol. Gezien de context van vluchten bij beide groepen, namelijk het gegeven dat ze uit oorlogsgebied komen, worden ze naar verwachting vaak als slachtoffer of hulpbehoevende gezien. Deze twee categorieën zijn op voorhand gesteld naar aanleiding van de historiografie.⁷⁹ Na het bekijken van een steekproef van enkele tientallen

---

⁷⁶ Ten Doesschate, *Asielbeleid en belangen*, 14-15; Obdeijn en Schrover, *Komen en gaan*, 309; Marrus, *The unwanted: European refugees in the twentieth century*, 16.

⁷⁷ Shadid, *Grondslagen van interculturele communicatie*, 181-183.

⁷⁸ Ibidem, 181-183; Van Ginneken, *De schepping van de wereld in het nieuws*, 127-130.

⁷⁹ Barber, *Hongaarse Opstand*, 15-24; Kertesz, *Diplomacy in a whirlpool*, 139-152; Lindvai, *One day that shook the communist world*, 138.

artikelen, is de categorie 'geen rol' toegevoegd. Hiermee wordt bedoeld dat er meer 'over' dan 'met' de vluchteling gesproken wordt in de berichtgeving.

7. Toon van het artikel ten opzichte van vluchtelingen

Komen de vluchtelingen positief, negatief of neutraal naar voren in de artikelen? De beeldvorming over een groep kan beïnvloed worden doordat deze systematisch positief of negatief in het nieuws verschijnt.⁸⁰ Op basis van de steekproef in de krantenartikelen en de twee artikelen, in de inleiding beschreven, kunnen we stellen dat de pers een voornamelijk positieve houding lijkt te hebben, ten opzichte van de twee onderzochte vluchtelingengroepen.

8. Worden er groepen tegenover elkaar gezet in de artikelen

Staan binnen een artikel groepen tegenover elkaar, zoals vluchtelingen tegenover de Nederlandse bevolking? Dit kunnen we zien als het 'wij' tegenover 'zij', zoals Shadid dit omschrijft.⁸¹ Aangezien de verwachting is uitgesproken dat er over het algemeen positief naar de onderzochte vluchtelingengroepen gekeken zal worden, zal er in de berichtgeving weinig sprake zijn van tegenstellingen tussen de groepen.

9. Plaatsing van het artikel

Op welke plaats in de krant staat het onderzochte artikel? Er wordt binnen deze categorie een onderscheid gemaakt tussen twee plaatsen, namelijk: voorpagina of de rest van de krant. De plaats van een artikel geeft aan hoe veel invloed het artikel heeft op het mediaframe. De voorpagina is het eerste waar het oog van de lezer op valt. Ook staat hier, zoals de redactie het ziet, het belangrijkste nieuws van de dag.

10. Weergegeven cijfers in de krant

Welke cijfers worden er in de onderzochte artikelen weergegeven en zijn deze in bepaalde categorieën te plaatsen? Bijvoorbeeld aantallen vluchtelingen en kosten van de opvang. De verwachting is dat er wat betreft de aantallen vluchtelingen niet veel discrepantie tussen de verschillende artikelen zal bestaan.

---

⁸⁰ Van Ginneken, *De schepping van de wereld in het nieuws*, 127-130.

⁸¹ Shadid, *Grondslagen van interculturele communicatie*, 182.

Wel zal er waarschijnlijk in de jaren 1990 meer aandacht zijn voor economische cijfers en hiermee een meer kritische houding tegenover de overheid gebezigd worden.

11. Het taalgebruik binnen de artikelen

Op dit punt maakt dit onderzoek een uitstap naar de literatuur over buitenlandse arbeiders in Nederland. In 1967 stellen onderzoekers Emmerik-Levelt en Teulings dat er met een zekere emotionele laag over deze groep wordt geschreven.⁸² Ondanks dat ze niet spreken over vluchtelingen, is het interessant om te bekijken of dit ook bij inkomende vluchtelingengroepen het geval is. Deze 'emotionele lading' zal onderzocht worden door middel van het analyseschema 'geïntensiveerd taalgebruik' van taalwetenschapper Jan Renkema.⁸³ Het analyseschema bestaat uit drie soorten intensiveerders, namelijk: lexicale, semantische en stilistische intensiveerders. Kenmerk van de lexicale intensiveerders is de weglaatbaarheid van een woord of een woorddeel. Dit komt vooral tot uiting in bijvoeglijk naamwoorden als groot, klein, duur of goedkoop. Semantische intensiveerders benoemen het vervangen van bijvoeglijk naamwoorden voor een geïntensiveerde versie van het woord. Bijvoorbeeld het vervangen van groot, voor kolossaal. Tot slot zijn stilistische intensiveerders woorden of zinsdelen die als het ware 'opgepoetst' zijn. Een populair voorbeeld hiervan is een schoonmaker, omschrijven als interieurverzorger.

Door taalgebruik wordt een emotie opgeroepen bij de lezer. Dit versterkt de kracht van de tekst en beïnvloedt de mening van de lezer over het onderwerp. Naar aanleiding van de theorie spreken we de verwachting uit dat in de jaren 1990 meer gebruik gemaakt zal worden van geïntensiveerd taalgebruik, dan in de jaren 1950. Reden hiervoor is dat de pers in de jaren 1950 zakelijker schreef en lezers 'vast' zaten binnen een zuil. In de jaren 1990 uitte de concurrentie tussen kranten zich ook in taalgebruik.⁸⁴

12. Impactvolle berichtgeving

Binnen de bestudering van de berichtgeving over een bepaalde periode zitten vaak artikelen die op zichzelf staande het mediaframe kunnen beïnvloeden. Dit komt vaak doordat er aansprekende beeldvorming in voorkomt en een emotionele reactie bij de lezer wordt opgeroepen. Een hedendaags

---

⁸² Emmerik-Levelt en Teulings, 'Buitenlandse arbeiders in de pers', in: *Buitenlandse arbeiders in Nederland*, 167.

⁸³ Renkema, 'Geïntensiveerd taalgebruik', 497-499.

⁸⁴ Kaiser, 'Anatomie van een vrij beroep', In: *Media in Nederland*, 79-99, alhier 80; Bardoel en Bierhoff, 'Inleiding'. In: *Media in Nederland*, 21.

voorbeeld hiervan is 'de traan van Mauro'.⁸⁵ Deze foto liet in één opslag het verdriet zien van een asielzoeker die geen verblijfsvergunning meer zou krijgen en Nederland moest verlaten. Dit stond symbool voor de honderden, al dan niet duizenden, gevallen die het nieuws niet gehaald hebben. Mede door deze foto kwam de discussie rond het terugsturen van jonge, lang in Nederland verblijvende, asielzoekers op gang. Naar aanleiding van dit onderzoek is gekeken of er soortgelijke impactvolle artikelen zijn terug te vinden.

---

⁸⁵ De Volkskrant, 'Politiek' (versie 30 maart 2013)

<<http://www.volkskrant.nl/politiek/mauro-s-lange-weg-naar-nederland~a3418082/>> [geraadpleegd op 24 oktober 2015].

Hoofdstuk 4 Onderzoeksresultaten

Nadat in het vorige hoofdstuk is gekeken naar de methode van onderzoek, worden hier de onderzoeksresultaten gepresenteerd. Dit zal zowel op kwantitatieve als kwalitatieve wijze gebeuren. Verder zal er een aantal artikelen besproken worden, die misschien niet binnen de onderzoeksresultaten vallen, maar wel aannemelijk invloed op de publieke beeldvorming kunnen uitoefenen. We analyseren nu eerst de gegevens van de Hongaarse vluchtelingen in paragraaf 4.1, te beginnen met het aantal onderzochte artikelen in de onderzoeksperiode. In paragraaf 4.2 geven we de resultaten van het onderzoek naar de Bosnische vluchtelingen op dezelfde wijze weer. Of er gelijkenissen en verschillen zijn te onderscheiden in de twee onderzochte periodes zien we in paragraaf 4.3.

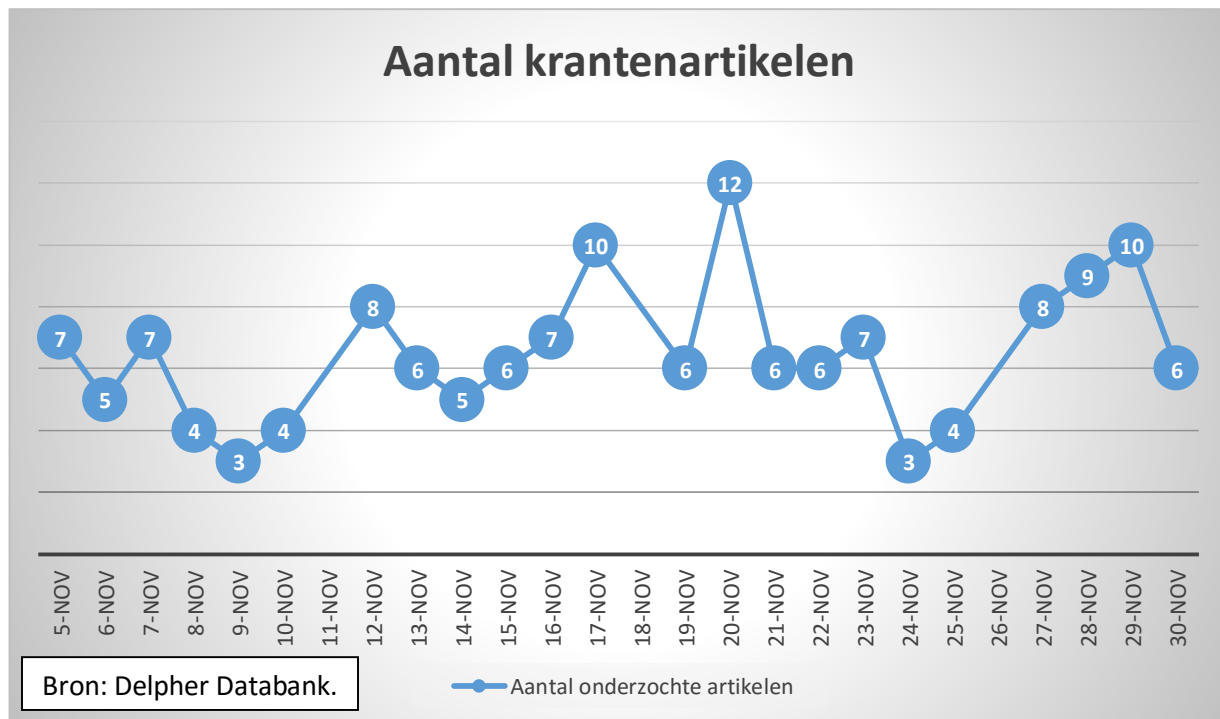

4.1 Resultaten Hongaarse vluchtelingen

1. Aantal kranten artikelen

In totaal zijn er 147 artikelen in het onderzoek opgenomen. Figuur 4.1 laat zien dat de onderzochte artikelen binnen de onderzoeksperiode als volgt zijn verdeeld.

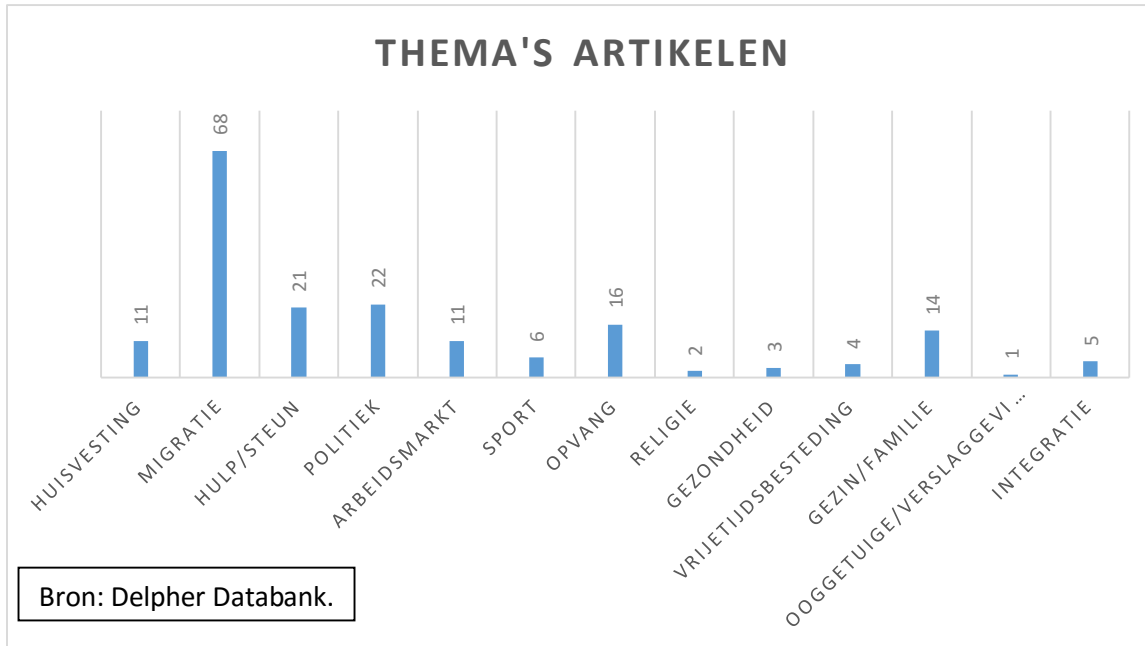
Figuur 4.1 Verdeling van de onderzoeksgegevens over de periode 5 november 1956 - 30 november 1956.

Er zijn drie dagen in november niet in het onderzoek opgenomen. Dit zijn zondagen. Er is niet direct een reden aan te wijzen voor het plaatsen van meer of minder artikelen op een bepaalde dag. Het aantal geplaatste berichten is niet te relateren aan een bepaalde gebeurtenis, zoals het binnenkomen van een groep Hongaren in Utrecht. Ook zijn er geen weekdays te onderscheiden die over de gehele periode structureel meer of minder artikelen zien geplaatst.

2. De thema's in de berichtgeving

Figuur 4.2 Thema's berichtgeving in Nederlandse nationale kranten in de periode 5-11-1956 t/m 30-11-1956.

We zien dat één thema er met kop en schouders bovenuit steekt. In 68 artikelen is migratie een thema. Dit is niet verrassend gezien het onderzoeksonderwerp. De drie thema's die daarna de meeste aandacht krijgen, namelijk politiek, hulp/steun en opvang, zijn ook allemaal te relateren aan het onderwerp migratie. Politiek moet er over allerlei onderwerpen besluiten worden genomen, zoals in het artikel van 6 november 1956 in het Vrije Volk.⁸⁶ Hierin deelt de Nederlandse overheid mede dat er 1000 Hongaarse vluchtelingen door Nederland gaan worden opgevangen. Een onderwerp dat bijna evenveel aandacht krijgt als politiek is hulp/steun. Hierin zijn het vooral de particuliere instellingen die zich met de situatie gaan bezighouden, door middel van benefietavonden en de vraag aan het publiek om geld en kleding te doneren. Nadat de eerste vluchtelingen op 16 november in Utrecht arriveren, komt ook het onderwerp

⁸⁶ Krantenbank Delpher, 'Het Vrije Volk' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2206-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2206-11-1956%22%29&page=1&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identificer=ddd%3A010952620%3Amppeg21%3Aa0003&resultsidentificer=ddd%3A010952620%3Amppeg21%3Aa0003> [Geraadpleegd op 28 december 2015].

opvang steeds meer in het nieuws en nadat de eerste opvang is geschied, komen logischerwijs de onderwerpen huisvesting, arbeidsmarkt en gezin/familie steeds meer naar voren. We zien dat er nog niet veel artikelen de integratie behandelen. Dit kan verklaard worden door de korte onderzoeksperiode. Naarmate de Hongaren langer in Nederland waren en basisbehoeften als huisvesting en werk geregeld waren, zal de aandacht steeds meer naar het onderwerp van integratie verschoven zijn.

3. Consensus binnen een krantenbericht

Naast het bekijken van de thema's van de berichtgeving is ook gekeken naar het gegeven of er een consensus was binnen het artikel over het thema en de manier waarop hiermee om moest worden gegaan. Er kan geconcludeerd worden dat dit in elk artikel het geval is. Anders gezegd zijn er binnen afzonderlijke berichten geen afwijkende meningen gevonden. Ter verduidelijking kunnen we een artikel met de titel 'Meer Hongaren!' uit het Vrije Volk van 28 november erbij pakken.⁸⁷ In dit artikel pleiten verschillende politieke partijen binnen de Tweede Kamer voor het ruimer openstellen van de grenzen en meer Hongaarse vluchtelingen op te nemen dan de 2000 die al in Nederland zijn. Dit gaat in tegen het standpunt van de regering, welke van mening is dat de volledige opvangcapaciteit van Nederland was benut. Dit standpunt is wel uit eerdere artikelen te filteren, zoals uit de Tijd van 20 november, maar binnen een artikel wordt geen discussie weergegeven.⁸⁸

---

⁸⁷ Krantenbank Delpher, 'Het Vrije Volk' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2228-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2228-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identificer=ddd%3A010952639%3Amppeg21%3Aa0184&resulstidentificer=ddd%3A010952639%3Amppeg21%3Aa0184>> [Geraadpleegd op 28 december 2015].

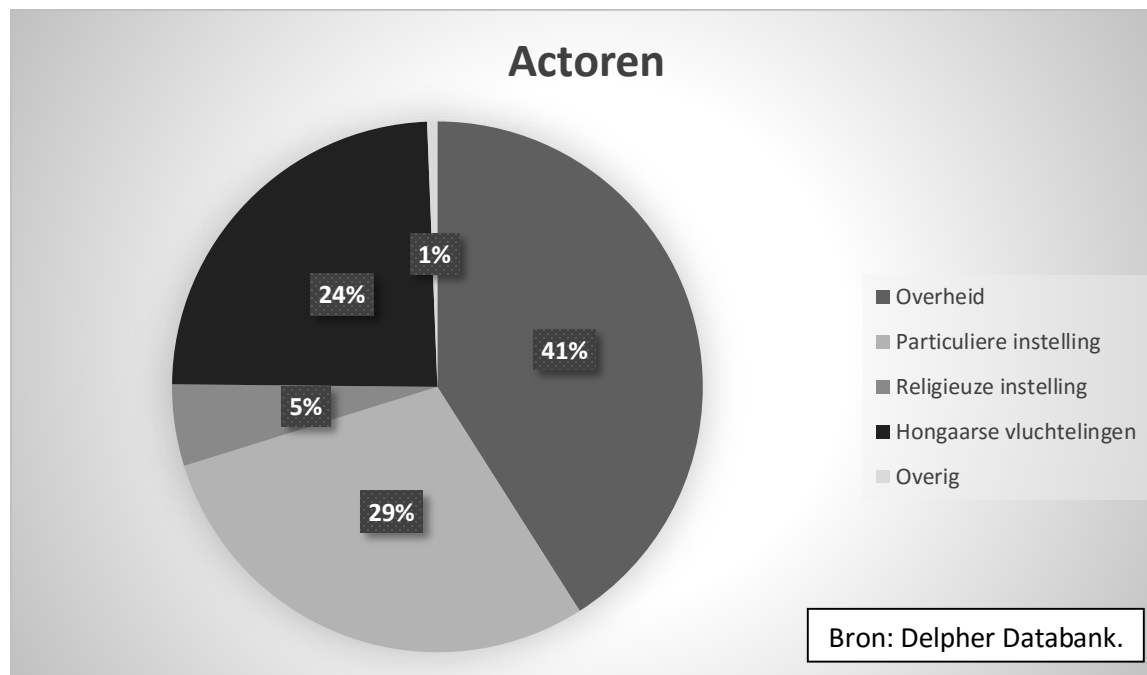
⁸⁸ Krantenbank Delpher, 'De Tijd' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2220-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2220-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identificer=ddd%3A011207917%3Amppeg21%3Aa0041&resulstidentificer=ddd%3A011207917%3Amppeg21%3Aa0041>> [Geraadpleegd op 28 december 2015].

4. De actoren in de berichtgeving

Binnen artikelen is het van belang te analyseren wie aan het woord komt. Onderstaande Figuur 5.3 geeft hier meer inzicht in.

Figuur 4.3 Welke actoren hebben een stem in de berichtgeving.

We kunnen uit de grafiek opmaken dat er vier verschillende actoren een stem krijgen binnen de berichtgeving over Hongaarse vluchtelingen in Nederland. Niet onverwacht komt de overheid het meest aan het woord. Interessant is het om te merken dat berichten waarin de overheid de actor is in de verschillende kranten vaak op dezelfde manier worden weergegeven. Dit geldt vooral voor door de overheid uitgegeven persberichten, zoals in het Gereformeerde Gezinsblad van 21 november 1956.⁸⁹ De regering heeft besloten om de opvangcapaciteit uit te breiden naar 2000 vluchtelingen. Hiermee is deze capaciteit maximaal benut, zo stelt de overheid. Een dag eerder schrijven ook de Tijd en het Vrije Volk

⁸⁹ Krantenbank Delpher, 'Gereformeerd Gezinsblad' (versie 20 januari 2014)

[http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2221-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2221-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identifier=ddd%3A010625440%3Amppeg21%3Aa0029&resultsidentifier=ddd%3A010625440%3Amppeg21%3Aa0029](http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2221-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2221-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identifier=ddd%3A010625440%3Amppeg21%3Aa0029&res ultsidentifier=ddd%3A010625440%3Amppeg21%3Aa0029) [Geraadpleegd op 28 december 2015].

deze mededeling in de krant.⁹⁰ In deze artikelen worden de woorden van de regering overgenomen, zonder dat er eventueel vragen bij worden gesteld. Ook wordt informatie niet anders geïnterpreteerd. De actor die als tweede een grote stem heeft zijn de particuliere instellingen. Dit lijkt een pluriforme groep van allerlei verschillende instellingen, met afwijkende missies, achtergronden en doelen. Dit is ook zeker het geval, maar deze groep wordt door één organisatie gedomineerd, namelijk het Rode Kruis. Deze welbekende organisatie regelde opvang, doorstroming van vluchtelingen uit de jaarbeurshallen in Utrecht naar opvangcentra in de rest van het land, maar ook financiële steun en de verspreiding van kleding behoorde tot het takenpakket van het Rode Kruis. We zien dat het Rode Kruis binnen de onderzoeksperiode, namelijk de eerste maand na binnenkomst, een belangrijke rol vervuld.

Een kwart van de actoren wordt gevormd door de vluchtelingen zelf. Deze krijgen dus wel degelijk een stem in de Nederlandse dagbladen. Dit kan echter niet gezien worden als een belangrijke stem wat betreft beslissingen op politiek niveau. De artikelen waarin de Hongaarse vluchtelingen een stem krijgen, berichten vooral over de situatie van waaruit ze gevlucht zijn, ook de dankbaarheid die ze aan de Koningin tonen voor de gastvrijheid van het Nederlandse volk komt na elke nieuwe binnenkomst van een vluchtelingengroep naar voren. Ze komen vooral naar voren als een groep waar alle beslissingen voor genomen wordt. Er wordt over ze geschreven en gediscussieerd alsof ze er zelf niet bij waren.

Een klein aandeel in het spectrum van actoren hebben de religieuze instellingen. Deze krijgen alleen in het katholieke dagblad de Tijd aandacht. In het Gereformeerde Gezinsblad wordt er geen aandacht op het gebied van religie besteed aan de vluchtelingen. Dit is wellicht te verklaren doordat 85% van de binnenkomende Hongaren een katholieke signatuur had. Er werd bijvoorbeeld een mis

---

⁹⁰ Krantenbank Delpher, 'De Tijd' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2221-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2221-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identificer=ddd%3A010625440%3Ampg21%3Aa0029&resultsidentificer=ddd%3A010625440%3Ampg21%3Aa0029> [Geraadpleegd op 28 december 2015]; Krantenbank

Delpher, 'Het Vrije Volk' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&facets%5Bpapertitle%5D%5B%5D=Het+vr%C4%B3e+volk+%3A+democratisch-socialistisch+dagblad&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2220-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2220-11-1956%22%29&identificer=ddd%3A010952632%3Ampg21%3Aa0148&resultsidentificer=ddd%3A010952632%3Ampg21%3Aa0148> [Geraadpleegd op 28 december 2015].

opgedragen aan de vluchtelingen, waar ze zelf bij aanwezig waren. Op 16 november bericht de Tijd hierover.⁹¹

5. Groep of individu

De Hongaarse vluchtelingen worden in 96% van de gevallen als groep gepresenteerd en in 4% van de gevallen als individu. Dit wil zeggen dat het frame waarin de Hongaren geplaatst worden in bijna alle gevallen als een groepsgebeuren wordt gezien. Dit versterkt het mediaframe welke dit onderzoek probeert te achterhalen. De Hongaren worden ook in de meeste gevallen als homogene groep gezien. De keren dat de Hongaren als heteroog worden gezien, betreft de herverdeling van de vluchtelingen over Nederland. In een artikel van het Vrije Volk op 17 november, welke over deze gebeurtenissen bericht, worden Hongaren op religie ingedeeld.⁹² Omdat in datzelfde artikel door de Hongaren zelf wordt aangegeven dat ze niet op religieuze gronden gesplitst dienen te worden, verdwijnt deze pluriformiteit eigenlijk al direct.

---

⁹¹ Krantenbank Delpher, 'De Tijd' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland+mis%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2210-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2225-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identifier=ddd%3A011207914%3Amp%21%3Aa0067&resultsidentifier=ddd%3A011207914%3Amp%21%3Aa0067> [Geraadpleegd op 28 december 2015].

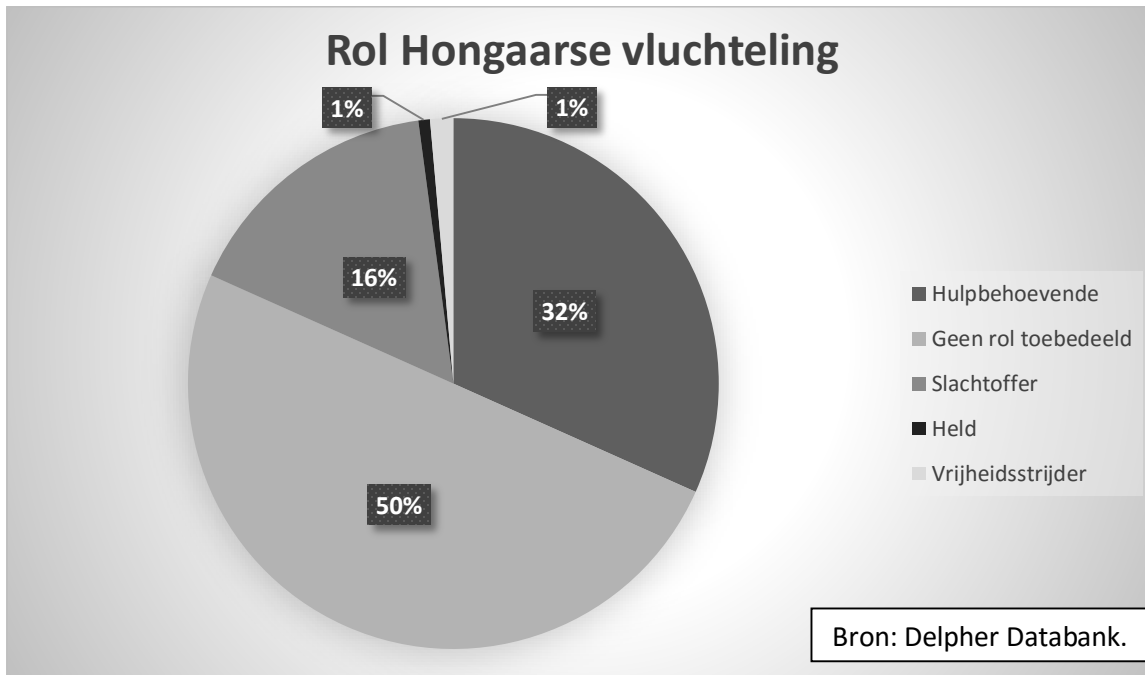
⁹² Krantenbank Delpher, 'Het Vrije Volk' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland+%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&facets%5Bpapertitle%5D%5B%5D=Het+vr%C4%B3e+volk+%3A+democratisch-socialistisch+dagblad&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2217-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2217-11-1956%22%29&identifier=ddd%3A010952630%3Amp%21%3Aa0228&resultsidentifier=ddd%3A010952630%3Amp%21%3Aa0228> [Geraadpleegd op 28 december 2015].

6. De rol van de vluchteling

Alle onderzochte artikelen hebben als gemene deler de Hongaarse vluchtelingen in Nederland. Hierin is het van belang om ook de rol die deze groep inneemt in het artikel nader te bekijken. In Figuur 4.4 is de rolverdeling weergegeven.

Figuur 4.4 Rol van Hongaarse vluchteling in Nederland.

Direct in het oog springend is het gegeven dat in 50% van de gevallen de Hongaarse vluchteling geen rol krijgt toebedeeld. Dit correspondeert met de stelling in de vorige paragraaf. De vluchteling is wel het onderwerp van alle artikelen, maar krijgt eigenlijk geen stem. We kunnen dit misschien het beste vergelijken met ouders die in het bijzijn van hun kleine kind, over dit kind met elkaar praten. De overige vier rollen die voorkomen in de berichtgeving kunnen we aan elkaar koppelen en direct linken aan de Hongaarse Opstand, de Russische interventie en de vlucht die daardoor ontstond. In bijna een derde van de artikelen worden de Hongaren als hulpbehoevend weergegeven. Dit is te verklaren, omdat ze als vluchteling huis en haard hadden achtergelaten en daarmee ook grotendeels al hun bezittingen. Verder hadden ze geen bron van inkomsten, waardoor ze op elk gebied van primaire levensbehoefte volledig afhankelijk waren van de Nederlandse overheid en instanties als het Rode Kruis. In een wereld welke verdeeld was in twee kampen, het kapitalistische en het communistische, werden de Hongaren geframed als slachtoffer van Russische en dus communistische agressie. Naast de rol van slachtoffer

werd hen ook de rol van held of vrijheidsstrijder toebedeeld in de strijd tegen, zoals de Telegraaf het op 5 november verwoordt, de ‘moordenaarsrepubliek Rusland’.⁹³

7. Toon van het artikel ten opzichte van de vluchtelingen

Naast de rol die Hongaren toebedeeld krijgen in de landelijke dagbladen, is het ook van belang te kijken of zij positief, neutraal of negatief naar voren komen in de berichtgeving. In 107 artikelen komen de Hongaren neutraal naar voren. Ook hier heeft dit vaak als reden dat er eigenlijk mededelingen van overheidswege worden gedaan en er geen kwalificatie aan de beslissingen of een reden hiervoor worden gegeven. In 37 artikelen komen Hongaren echter positief naar voren. Dit zijn de artikelen waarin ze of als held of verzetsstrijder worden weergegeven, maar ook artikelen waarin Hongaren aangeven graag aan het werk te willen. In de meeste artikelen waarin Hongaren als positief naar voren komen, worden zij als slachtoffer weergegeven. Dit onderzoek acht het aannemelijk dat een slachtofferrol sympathie opwekt bij de lezer, waardoor er een positiever beeld ontstaat van deze vluchtelingengroep.

Tenslotte worden de Hongaren in drie artikelen als negatief weergegeven. Twee van deze artikelen zijn in het communistische de Waarheid afgedrukt. De Telegraaf geeft, op 20 november, echter ook het woord aan een Nederlandse zakenman die beweert dat de vluchtelingen voor niets zijn gevlucht en dat er in Boedapest eigenlijk niets is gebeurd.⁹⁴ Ondanks dat de krant het volledig oneens is met haar bron, krijgt deze wel een stem. Deze staat meer op zichzelf en heeft aannemelijk weinig invloed gehad in de mediaframing. Zouden er echter meer artikelen afgedrukt worden waarin de Hongaren als economische vluchtelingen worden bestempeld, dan kan het beeld van de Hongaarse vluchteling volledig kantelen. Dit was echter niet het geval.

---

⁹³ Krantenbank Delpher, ‘De Telegraaf’ (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland+%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2205-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2205-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identificer=ddd%3A110586747%3Ampg21%3Aa0104&resultsidentificer=ddd%3A110586747%3Ampg21%3Aa0104> [Geraadpleegd op 28 december 2015].

⁹⁴ Krantenbank Delpher, ‘De Telegraaf’ (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland+%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2220-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2220-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&page=2&identificer=ddd%3A110586760%3Ampg21%3Aa0188&resultsidentificer=ddd%3A110586760%3Ampg21%3Aa0188> [Geraadpleegd op 28 december 2015].

8. Groepen tegenover elkaar gezet

Er is verder gekeken naar het gegeven of groepen tegenover elkaar worden gezet. Dit is eigenlijk zelden het geval. De enige schifting die ontstaat is binnen de Nederlandse bevolking. De communisten, met de Waarheid voorop, tegenover de rest van het land. Buitenlandse conflicten, veelal overduidelijk, zijn niet opgenomen in het onderzoek. Een voorbeeld van een overduidelijk conflict, welke ook nog eens vooral internationaal speelde, was het plaatsen van de Hongaarse vluchtelingen tegenover de Sovjet Unie.

9. De plaatsing van het artikel

Op de voorpagina staan 16 van de 147 onderzochte artikelen. Omdat ook de lezer de voorpagina als eerst leest en journalisten daarom bij de redactie aandringen hun artikelen op de voorpagina te plaatsen, kunnen we stellen dat deze artikelen meer impact op de framing hebben dan de rest van de berichtgeving. Daarom werpen we een nadere blik op deze 16 artikelen. Hierin bekijken we het thema, de actoren, de rol van de vluchteling en de toon nogmaals. Ten eerste valt op dat de Tijd acht voorpagina-artikelen over de Hongaarse vluchtelingen plaatst. We zien dat de voorpagina artikelen wat betreft de vier onderzochte factoren vooral erg divers zijn. Toch is er wel een beeld te scheppen van de Hongaarse vluchteling. Dit zien we vooral in de rol die de vluchtelingen krijgen toebedeeld. Deze zijn twee maal slachtoffer en eenmaal vrijheidsstrijder.

10. De cijfers die in de artikelen weergegeven worden

Dit onderzoek heeft verder gekeken naar de cijfers die kranten in hun berichtgeving weergeven. Hierin zijn in de onderzochte artikelen alleen cijfers over aantallen vluchtelingen terug gevonden. Bedragen over de kosten van de opvang, waar tegenwoordig wel interesse voor is, worden niet genoemd. De aantallen vluchtelingen worden over het algemeen in elke krant hetzelfde weergegeven. Alleen het eerste vertrek uit Hongarije en de aankomst in Utrecht scheidt wat verwarring wat betreft de aantallen. Op 14 november 1956 staat in de Telegraaf dat er 600 Hongaren naar Nederland zijn vertrokken.⁹⁵ Op

---

⁹⁵ Krantenbank Delpher, 'De Telegraaf' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland+%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2214-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2214-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identifier=ddd%3A110586755%3Amppeg21%3Aa0153&resultsidentifier=ddd%3A110586755%3Amppeg21%3Aa0153> [Geraadpleegd op 28 december 2015].

15 november komen er echter volgens het Vrije Volk 650 Hongaren aan in Utrecht.⁹⁶ Volgens de Tijd van diezelfde dag kwamen er zelfs 670 Hongaren uit de trein stappen.⁹⁷ Dit zijn echter verwaarloosbare verschillen en we kunnen hier geen conclusies wat betreft mediaframing aan verbinden.

11. Het taalgebruik

In 18 artikelen is er sprake van geïntensiveerd taalgebruik. Dit betreft vooral semantische intensiveerders. Er zijn echter ook 2 lexicale intensiveerders gevonden. Deze beschrijven interessant genoeg tweemaal de Nederlandse trein waarmee de vluchtelingen worden opgehaald. Deze wordt op 17 november in de Telegraaf beschreven als een 'dure' trein.⁹⁸ Op de 19^e november wordt diezelfde trein door het Vrije Volk als een 'luke' trein aangeduid.⁹⁹ Deze voorgaande intensiveerders geven de indruk dat de krant het statusverschil tussen Nederland en Hongarije wil benadrukken. Ook laat het zien

---

⁹⁶ Krantenbank Delpher, 'Het Vrije Volk' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland+%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&page=1&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2215-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2215-11-1956%22%29&coll=ddd&identifier=ddd%3A010952628%3Ampg21%3Aa0137&resultsidentifier=ddd%3A010952628%3Ampg21%3Aa0137>> [Geraadpleegd op 29 december 2015].

⁹⁷ Krantenbank Delpher, 'De Tijd' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland+%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&page=1&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2215-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2215-11-1956%22%29&coll=ddd&identifier=ddd%3A011207913%3Ampg21%3Aa0046&resultsidentifier=ddd%3A011207913%3Ampg21%3Aa0046>> [Geraadpleegd op 29 december 2015].

⁹⁸ Krantenbank Delpher, 'De Telegraaf' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland+%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2217-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2217-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identifier=ddd%3A110586758%3Ampg21%3Aa0225&resultsidentifier=ddd%3A110586758%3Ampg21%3Aa0225>> [Geraadpleegd op 29 december 2015].

⁹⁹ Krantenbank Delpher, 'Het Vrije Volk' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland+%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2219-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2219-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identifier=ddd%3A010952631%3Ampg21%3Aa0182&resultsidentifier=ddd%3A010952631%3Ampg21%3Aa0182>> [Geraadpleegd op 29 december 2015].

dat Nederland de vluchtelingen als belangrijke groep ziet. Waarom zouden ze anders zo een ‘dure’ trein gebruiken.

De semantische intensiveerders kunnen in een aantal categorieën worden ingedeeld. Ten eerste de beschrijving van het ingrijpende Russische leger en de situatie waardoor de Hongaren op de vlucht sloegen. Dit zijn woorden/zinsdelen als: niets ontziend, meedogenloos, terreur, mongolen, vergiftigd, hel. De tweede groep is de manier waarop de Hongaren zich tegen de Russen hebben opgeworpen. Dit wordt omschreven met woorden/zinsdelen als: vrijheidsstrijders, dapper, strijd Hongaren als visioenen van een apocalyptisch godsgericht. Een derde groep kan gemaakt worden van de migratie en de manier waarop ze in Nederland zijn opgevangen. Dit wordt als volgt beschreven: stromen vluchtelingen, gedroegen zich prachtig en gedisciplineerd, schrijnend vluchtelingen probleem.

Als we een mediaframe omschrijven naar aanleiding van alleen deze woorden, dan komt naar voren dat het Russische leger enorm heeft huisgehouden in Hongarije. De dappere Hongaren die voor hun vrijheid streden zijn naar een ‘apocalyptische’ strijd gevlucht naar o.a. Nederland. In Nederland aangekomen gedroegen zij zich prachtig en gedisciplineerd. Nederland kampt echter wel met stromen vluchtelingen en een schrijnend probleem.

12. Impactvolle berichtgeving

Op 16 november 1956 verscheen in De Tijd een bericht waarin de koningin de Hongaren welkom heette in Nederland. In dit bericht zegt koningin Juliana dat de “Nederlandse regering en het Nederlandse volk met grote spanning en verbijstering de dappere vrijheidsstrijd van het Hongaarse volk hebben gevolgd en dat ze met deernis vervuld zijn over het leed, dat uw land en uw volk heeft getroffen”.¹⁰⁰ Hier worden de Hongaarse vluchtelingen geframed als vrijheidsstrijders en een volk wat veel heeft geleden. De impact van het artikel zit vooral in de bron. Er valt namelijk te beargumenteren dat de woorden van hare majesteit Juliana gewicht met zich meedroegen. Een artikel welke het leed van de Hongaarse vluchteling op een meer emotionele manier weergeeft, komt uit Het Vrije Volk van 15 november 1956. Hierin wordt een huilende Hongaarse moeder met baby op de arm omschreven. Bij aankomst in

---

¹⁰⁰ Krantenbank Delpher, ‘De Tijd’ (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&page=6&sortfield=date&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2205-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2230-11-1956%22%29&coll=ddd&identifier=ddd%3A011207914%3Ampeg21%3Aa0136&resultsidentifier=ddd%3A011207914%3Ampeg21%3Aa0136>> [geraadpleegd op 22 december 2015].

Nederland “omhelst ze haar kleine jongen, alsof zij op dit vreemde natgeregende station steun bij hem zoekt”.¹⁰¹ Dit geeft de Hongaarse vluchteling weer als kwetsbaar en onschuldig.

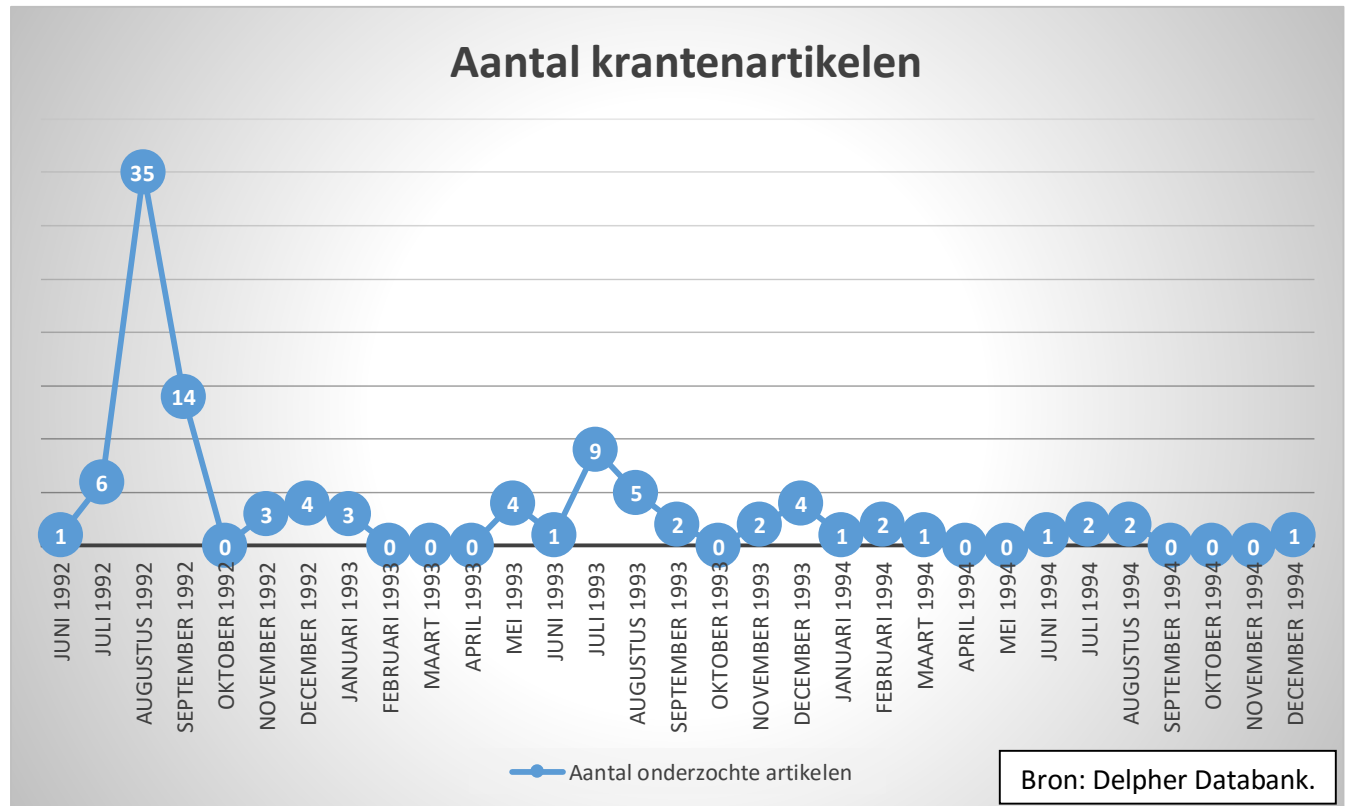
¹⁰¹ Krantenbank Delpher, ‘Het Vrije Volk’ (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&page=5&sortfield=date&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2205-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2230-11-1956%22%29&coll=ddd&identifier=ddd%3A010952628%3Ampeg21%3Aa0117&resultsidentifier=ddd%3A010952628%3Ampeg21%3Aa0117>> [geraadpleegd op 23 december 2015].

4.2 Resultaten Bosnische vluchtelingen

In totaal zijn er 103 artikelen in het onderzoek opgenomen. Figuur 4.5 laat zien dat de onderzochte artikelen binnen de onderzoeksperiode als volgt zijn verdeeld.

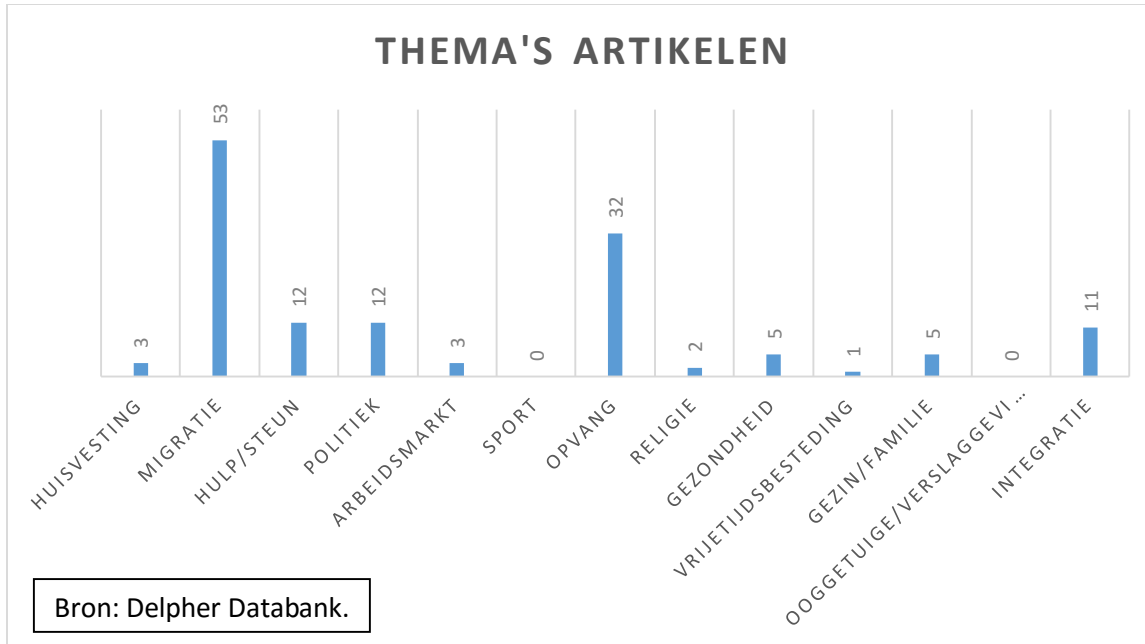
Figuur 4.5 Verdeling van de onderzoeksgegevens over de periode 20 juni 1992 -24 december 1994.

Vanwege de langere onderzoeksperiode is gekozen voor de weergave van het aantal artikelen per maand. Het zwaartepunt van het aantal gepubliceerde artikelen ligt in juli, augustus en september 1992, waarna ook in de periode van juli 1993 tot aan het einde van dat jaar nog een aantal artikelen aan Bosnische vluchtelingen in Nederland worden gewijd. De eerste periode en vooral augustus 1992 produceert zoveel artikelen, omdat begin september 1992 de eerste Bosnische vluchtelingen in Nederland aan kwamen. In de aanloop daarvan staan de kranten vol met aankondigingen van de komst van de vluchtelingen en de manier waarop de Bosniërs opgevangen dienen te worden. In de tweede periode, in 1993, heeft de integratie van de al aanwezige Bosniërs de aandacht. Ook het bepleiten van het opnemen van meer vluchtelingen in Nederland komt in deze periode voor. We zien dat tussen en na deze periodes de aandacht voor de Bosnische vluchtelingen vrijwel volledig verdwijnt. Deze is ongetwijfeld weer aangewakkerd met de val van Srebrenica in 1995.

2. De thema's in de berichtgeving

Figuur 4.6 Thema's berichtgeving in Nederlandse nationale kranten in de periode 20 juni 1992 -24 december 1994.

Er zijn twee artikelen die boven de rest uitsteken, namelijk migratie en opvang. Net als bij de Hongaren krijgen ook de onderwerpen politiek en hulp/steun een redelijke hoeveelheid aandacht in de media. Gestegen, ten opzichte van de Hongaren, is het onderwerp integratie. Een voorbeeld hiervan staat in de Telegraaf van 10 juli 1993.¹⁰² Hierin staat beschreven dat de bewoners van het opvangcentrum les krijgen in zaken zoals Nederlands geld, openbaar vervoer en winkelen. Opvallend is verder de daling van het aantal artikelen met huisvesting als thema. Dit is te verklaren door het grote woningtekort in de jaren 1950, welke in de jaren 1990 grotendeels was opgelost.¹⁰³ In een ingezonden brief in de Telegraaf

¹⁰² Krantenbank Delpher, 'De Telegraaf (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2210-07-1993%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2210-07-1993%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identificer=ddd%3A010691657%3Ampg21%3Aa1325&resulthoodentificer=ddd%3A010691657%3Ampg21%3Aa1325>> [Geraadpleegd op 30 december 2015].

¹⁰³ Janneke Jansen, *Bepaalde huisvesting. Een geschiedenis van opvang en huisvesting van immigranten in Nederland, 1945-1995* (Amsterdam, 2006), 48.

van 3 september 1993 wordt geklaagd over de opvang van Bosnische vluchtelingen, terwijl de Nederlandse studenten nog geen klein kamertje kunnen krijgen.¹⁰⁴ Dit artikel kan echter eerder als op zichzelf staand gezien worden, dan als een weergave van de mening van het Nederlandse volk.

3. Consensus binnen een krantenbericht

In acht artikelen was dit er geen sprake van consensus binnen het onderzochte bericht. Deze discussie binnen het artikel behelsde in 6 op de 8 gevallen een meningsverschil binnen de overheid of tussen overheid en particuliere organisatie of individu. Dit ging in vier gevallen over de hoeveelheid vluchtelingen welke Nederland diende op te nemen en in twee artikelen betrof het de kosten van de opvang van de al in Nederland aanwezige of nog naar Nederland toekomende vluchtelingen. Een voorbeeld van een artikel waarin de overheid en vluchtelingen het niet met elkaar eens zijn, staat op 28 juli 1992 in het Nederlands Dagblad.¹⁰⁵ De Nederlandse regering wil 332 vluchtelingen, welke aan de grens van Slovenië zijn gestrand, niet opnemen. De vluchtelingen beweren echter dat ze zijn 'uitgenodigd' door een Nederlandse stichting uit Rotterdam. De betreffende particuliere instelling ontkent echter dat opvang is beloofd.

---

¹⁰⁴ Krantenbank Delpher, 'De Telegraaf' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&page=1&sortfield=date&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2203-09-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2203-10-1992%22%29&coll=ddd&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identifier=ddd%3A010646598%3Amppeg21%3Aa0492&resultsidentifier=ddd%3A010646598%3Amppeg21%3Aa0492>> [Geraadpleegd 30 december 2015].

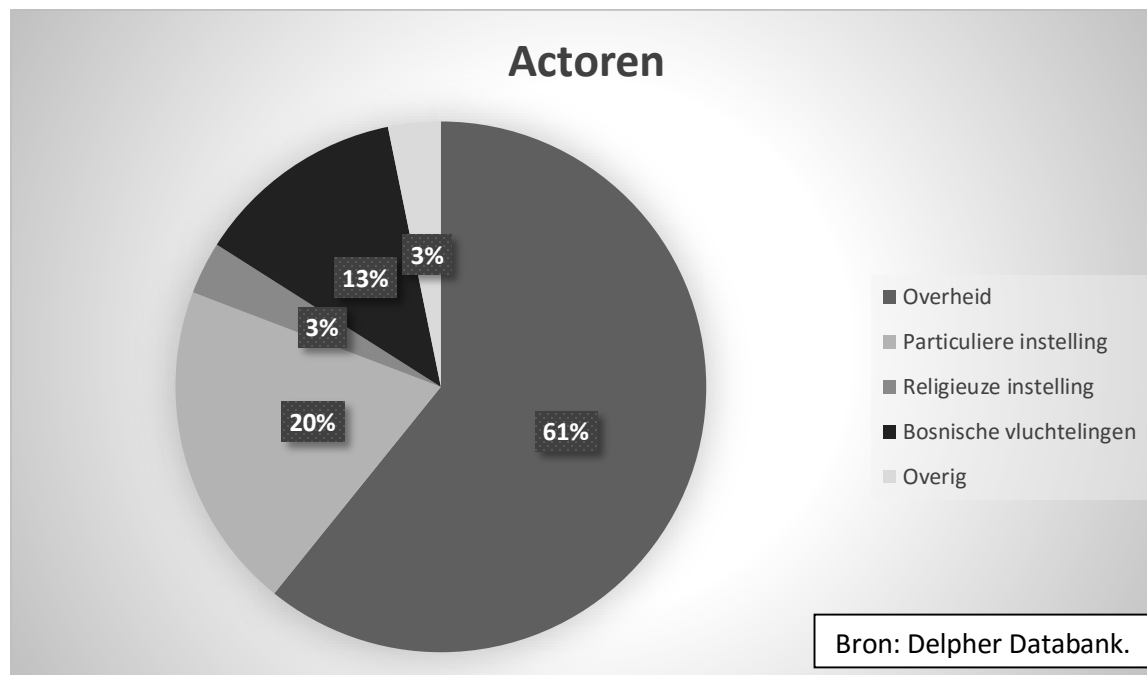
¹⁰⁵ Krantenbank Delpher, 'Nederlands Dagblad' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2228-07-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2228-07-1992%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identifier=ddd%3A010560032%3Amppeg21%3Aa0009&resultsidentifier=ddd%3A010560032%3Amppeg21%3Aa0009>> [Geraadpleegd op 30 december 2015].

4. De actoren in de berichtgeving

Binnen artikelen is het van belang te analyseren wie aan het woord komt. Onderstaande Figuur 4.7 geeft hier meer inzicht in.

Figuur 4.7 Welke actoren hebben een stem in de berichtgeving.

We kunnen uit de grafiek opmaken dat er vier verschillende actoren een stem krijgen binnen de berichtgeving over Bosnische vluchtelingen in Nederland. De overheid komt zesenzeventig keer in de berichtgeving aan het woord, terwijl Bosnische vluchtelingen maar in zestien artikelen als actor fungeren. Interessant is het om te zien dat de religieuze instelling zich in de berichtgeving niet met de vluchtelingen lijken te bemoeien. Tekenend is het artikel van 12 augustus 1992 in het Nederlands Dagblad.¹⁰⁶ Hierin stelt het dagblad de vraag wat de Nederlandse kerken doen met het oog op de nood van de vluchtelingen. Zowel van de Nederlands Hervormde Kerk als de Gereformeerde Kerk is een brief vanuit het kerkbestuur naar de verschillende diaconieën verstuurd, met daarin sturing in de

¹⁰⁶ Krantenbank Delpher, 'Nederlands Dagblad' (versie 20 januari 2014)

[http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2212-08-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2212-08-1992%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identificer=ddd%3A010560045%3Amppeg21%3Aa0032&resultsidentificer=ddd%3A010560045%3Amppeg21%3Aa0032](http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2212-08-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2212-08-1992%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identificer=ddd%3A010560045%3Amppeg21%3Aa0032&res ultsidentificer=ddd%3A010560045%3Amppeg21%3Aa0032) [Geraadpleegd op 29 december 2015].

hulpverlening, welke geboden dient te worden aan de Bosniërs. Ook wordt er bij de Nederlandse overheid gepleit voor het toelaten van meer vluchtelingen.

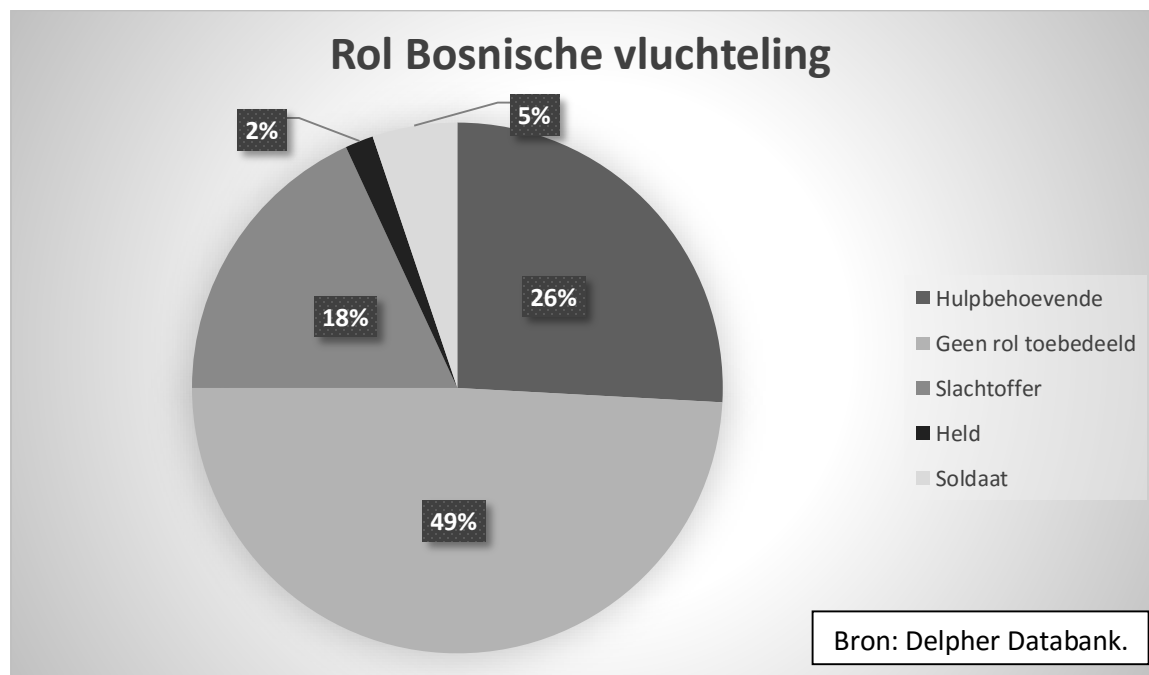
5. Worden de vluchtelingen als groep of individu weergegeven

De Bosnische vluchtelingen worden in 9 op de 10 gevallen als groep weergegeven. Dit versterkt het mediaframe welke dit onderzoek probeert te achterhalen. Verder worden de Bosnische vluchtelingen altijd als homogene groep gezien. Een reden hiervoor is dat ze dezelfde religie, namelijk de islam aanhangen.

6. De rol van de vluchteling

Alle onderzochte artikelen hebben als gemene deler de Bosnische vluchtelingen in Nederland. Hierin is het van belang om ook de rol die deze groep inneemt in het artikel nader te bekijken. In Figuur 4.8 is de rolverdeling weergegeven.

Figuur 4.8 Rol van Bosnische vluchteling in Nederland.

De Bosnische vluchteling krijgt in iets minder dan de helft van de gevallen geen rol toebedeeld. Waar er wel een rol wordt toebedeeld aan de vluchteling is dit vooral een hulpbehoevende of slachtofferrol. Interessant zijn de zes artikelen die ingaan op de gewonde Bosnische soldaten die in de Nederlandse

ziekenhuizen verzorgd gaan worden. Opvallend is de verbaasde reactie van de Nederlandse justitie als blijkt dat de soldaten zich na genezing weer in de oorlog willen mengen. Nederland is hierop tegen, omdat ze geen partij willen kiezen in het conflict. In het Nederlands Dagblad van 4 september 1992 kan dit artikel worden teruggelezen.¹⁰⁷

7. Toon het van artikel ten opzichte van vluchtelingen

Naast de rol die Bosniërs toebedeeld krijgen in de landelijke dagbladen, is het ook van belang te kijken of zij positief, neutraal of negatief naar voren komen in de berichtgeving. In 95 artikelen komen de Bosniërs neutraal naar voren. In 27 berichten komen de Bosniërs positief naar voren. Dit zijn overwegend de artikelen waar de groep als slachtoffer wordt weergegeven. In twee gevallen worden de Bosniërs echter ook als helden benoemd. Verder komen de Bosniërs in acht krantenartikelen negatief in het nieuws. Een voorbeeld hiervan is het bericht van 6 augustus 1993 in het Nederlands Dagblad.¹⁰⁸ Hierin wordt de asielzoekersopvang een groeimarkt genoemd, terwijl de welzijnssector elk jaar weer gekort wordt.

8. Groepen tegenover elkaar gezet

Er is ook gekeken naar het gegeven of groepen tegenover elkaar worden gezet. Dit is eigenlijk zelden het geval. In het artikel van 16 juli 1994 in het Nederlands Dagblad worden de katholieken tegen de moslims gezet.¹⁰⁹ Dit gebeurt in Sarajevo, maar gezien de grote katholieke bevolking in Nederland en de

---

¹⁰⁷ Krantenbank Delpher, 'Nederlands Dagblad' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2204-09-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2204-09-1992%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identifier=ddd%3A010560065%3Ampg21%3Aa0051&resultsidentifier=ddd%3A010560065%3Ampg21%3Aa0051> [Geraadpleegd op 2 januari 2015].

¹⁰⁸ Krantenbank Delpher, 'Nederlands Dagblad' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2206-08-1993%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2206-08-1993%22%29&identifier=ddd%3A010628656%3Ampg21%3Aa0150&resultsidentifier=ddd%3A010628656%3Ampg21%3Aa0150> [geraadpleegd op 2 januari 2015].

¹⁰⁹ Krantenbank Delpher, 'Nederlands Dagblad' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2216-07-1994%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2216-07->

Bosnische moslims die het land binnenkomen kunnen er, door dit artikel, ook in Nederland gevoelens van onrust ontstaan.

9. De plaatsing van het artikel

Van de 103 onderzochte artikelen stonden er twaalf op de voorpagina van de krant. Een bepaald onderwerp of actor krijgt niet de voorkeur in deze berichten. Het meest krachtige beeld geeft het artikel van de Telegraaf op 3 september 1992.¹¹⁰ In dit artikel wordt verslag gedaan van het vertrek van 500 Bosnische 'oorlogsslachtoffers'. Deze zijn niet alleen gewond, maar moeten ook afscheid nemen van hun familieleden, welke achterblijven in Bosnië.

10. De cijfers die in de artikelen weergegeven worden

Nieuw in de periode van de jaren 1990, ten opzichte van de jaren 1950, is het weergeven van de kosten van de opvang van vluchtelingen. Interessant is dat het Nederlands Dagblad in haar artikel op 9 september 1992 in de kop zet dat de opvang van vluchtelingen al 100 miljoen kost.¹¹¹ In het artikel blijkt echter dat dit bedrag nog niet uitgegeven is, maar een schatting is van de kosten die door de Tijdelijke Regeling Opvang Ontheemden tot 1 mei 1993 zullen worden uitgegeven. De krant verbindt echter geen kwalificatie aan de hoogte van het bedrag.

Een tweede artikel welke qua weergegeven cijfers van belang kan worden geacht, is het bericht

---

[1994%22%29&identifier=ddd%3A010628997%3Amp%21%3Aa0060&resultsidentifier=ddd%3A010628997%3Amp%21%3Aa0060](http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2203-09-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2203-09-1992%22%29&identifier=ddd%3A010628997%3Amp%21%3Aa0060&resultsidentifier=ddd%3A010628997%3Amp%21%3Aa0060)> [Geraadpleegd op 2 januari 2015].

¹¹⁰ Krantenbank Delpher, 'De Telegraaf' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2203-09-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2203-09-1992%22%29&identifier=ddd%3A010646598%3Amp%21%3Aa0429&resultsidentifier=ddd%3A010646598%3Amp%21%3Aa0429>> [Geraadpleegd op 3 januari 2015].

¹¹¹ Krantenbank Delpher, 'Nederlands Dagblad' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+gte+%2209-09-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+lte+%2209-09-1992%22%29&identifier=ddd%3A010560069%3Amp%21%3Aa0103&resultsidentifier=ddd%3A010560069%3Amp%21%3Aa0103>> [Geraadpleegd op 3 januari 2015].

van 1 augustus 1992 uit het Nederlands Dagblad.¹¹² Hierin wordt een enquête, gehouden onder de Nederlandse bevolking en uitgevoerd door Nieuwslin, de actualiteitenrubriek van Veronica, weergegeven. Hieruit blijkt dat 1,7 miljoen Nederlanders bereid zijn een vluchteling in huis op te nemen. In een artikel op 11 augustus 1992, in dezelfde krant, wordt echter gemeld dat er zich bij stichting vluchtelingenwerk en bij het Rode Kruis maar 2418 gegadigden daadwerkelijk hebben gemeld.¹¹³ In het eerstgenoemde artikel staat verder dat 80% van de ondervraagden vluchtelingen wil toelaten. Van die 80% wil echter maar 12% dit onbeperkt en zonder restricties doen. Wat betreft de terugkeer is 64% van mening dat dit moet gebeuren als de oorlog is afgelopen. Van 13% mag de Bosnische vluchteling ongeacht de situatie in het thuisland permanent in Nederland blijven. Deze cijfers geven aan dat een grote meerderheid van de Nederlandse bevolking de Bosnische vluchtelingen verwelkomde. Dit is echter vooral het geval vanwege de oorlog. Bij een uitgekomen vrede, is een kleine meerderheid van mening dat de Bosniërs niet meer in aanmerking voor een verblijfsvergunning mogen komen.

11. Het taalgebruik

In 30 artikelen is er sprake van geïntensiveerd taalgebruik. Dit betreft vooral semantische intensiveerders. Er is echter ook een stilistische intensiveerder gevonden. Het verloop van de oorlog in Joegoslavië wordt omschreven als “het zwaard zakt zuidwaarts”.¹¹⁴

De semantische intensiveerders kunnen in een aantal categorieën worden ingedeeld. De meest

---

¹¹² Krantenbank Delpher, ‘Nederlands Dagblad’ (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2201-08-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2201-08-1992%22%29&identificer=ddd%3A010560036%3Amp%21%3Aa0054&resultsidentificer=ddd%3A010560036%3Amp%21%3Aa0054>> [Geraadpleegd op 3 januari 2015].

¹¹³ Krantenbank Delpher, ‘Nederlands Dagblad’ (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2211-08-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2211-08-1992%22%29&identificer=ddd%3A010560044%3Amp%21%3Aa0046&resultsidentificer=ddd%3A010560044%3Amp%21%3Aa0046>> [Geraadpleegd op 4 januari 2015].

¹¹⁴ Krantenbank Delpher, ‘Nederlands Dagblad’ (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=%28Het+zwaard+zak+zuidwaarts%29&coll=ddd&identificer=ddd%3A010560032%3Amp%21%3Aa0097&resultsidentificer=ddd%3A010560032%3Amp%21%3Aa0097>> [Geraadpleegd op 3 januari 2015].

in het oog springende categorie is de vergelijking met de Tweede Wereldoorlog en de Duitse concentratiekampen. De door de Servische Bosniërs opgezette kampen worden met deze misdaden van Nazi-Duitsland vergeleken. De omstandigheden in de kampen worden beschreven als erbarmelijk en het hele gebeuren wordt in context van etnische zuivering geplaatst. De tweede groep verhaalt over de oorlog die in Bosnië woedt. Dit wordt omschreven met woorden/zinsdelen als: oorlogsslachtoffers, bloedbad, vuile oorlog, hel, gruwelijke taferelen, hartverscheurend, zwaargewond en verminkt en hollend tegen sluipschutters. Een derde groep kan gevormd worden van de migratie en de aankomst in Nederland. Dit wordt als volgt beschreven: barst in tranen uit, apathisch, drama, ein-de-lijk veilig. De stemming op het ministerie wordt de avond voor de aankomst van de vluchtelingen als een paniekstemming omschreven.

Als we een mediaframe omschrijven naar aanleiding van alleen deze woorden/zinsdelen, dan komt naar voren dat de Bosnische vluchtelingen verschrikkelijk moeten hebben geleden. Vooral vergelijkingen met de concentratiekampen uit de Tweede Wereldoorlog zorgen aannemelijk voor verzwaring van het slachtofferschap.

12. Impactvolle berichtgeving

Waar is papa? Dat is de vraag van een 5-jarig Bosnische jongetje aan zijn moeder. Uit het bericht van 3 augustus 1992 uit de Telegraaf blijkt dat zijn vader is gedood door de Serviërs, maar dat zijn moeder het hem nog niet heeft durven vertellen.¹¹⁵ In het artikel wordt het verdriet van de Bosniërs uitgelegd door middel van een klein mannetje dat zijn vader heeft verloren door de oorlog. Op een emotionele manier kan het bijna niet anders of de lezer van het artikel krijgt sympathie voor deze vluchtelingen.

---

¹¹⁵ Krantenbank Delpher, 'De Telegraaf' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2203-08-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2203-08-1992%22%29&identificer=ddd%3A010646701%3Amp%21%3Aa0235&resultsidentificer=ddd%3A010646701%3Amp%21%3Aa0235> [Geraadpleegd op 4 januari 2015].

Negatiever komen de Bosniërs in het nieuws in relatie tot wat de Telegraaf op 6 juli 1993 de ritselcultuur noemt.¹¹⁶ Hiermee wordt stelen en vriendjespolitiek bedoeld. Hier moet volgens een directeur van een opvangcentra snel een eind aan worden gemaakt. Er wordt in het artikel gesuggereerd dat deze ritselcultuur deel uitmaakt van de Bosnische cultuur en in het thuisland heel gewoon is. Een artikel, wat ook vandaag de dag in de krant zou kunnen staan, gaat over islamisering.¹¹⁷ Ondanks dat de berichtgeving over Sarajevo verhaalt, kunnen we beargumenteren dat hoe vaker islamisering als dreiging in de krant wordt genoemd, hoe meer mensen zich er zorgen om gaan maken.

4.3 Gelijkenissen en verschillen tussen Hongaarse en Bosnische vluchtelingen

De thema's in de onderzochte artikelen laten in beide periodes vooral veel gelijkenissen zien. Opvallend zijn echter de thema's arbeidsmarkt en integratie. Waar in de berichtgeving over de Hongaarse vluchtelingen elf artikelen over de arbeidsmarkt terugkomen, zijn dit er bij de Bosniërs maar drie. Beargumenteerd kan worden dat deze cijfers eigenlijk omgekeerd zouden moeten zijn. De Hongaarse periode bestaat uit de eerste maand na binnenkomst, terwijl de Bosniërs in sommige gevallen al twee jaar in Nederland verbleven en dus meer in een proces van het zoeken of hebben van werk zouden moeten zitten. Een thema wat hiermee te maken heeft is integratie. Betreffende dit onderwerp hebben vijf artikelen over de Hongaren dit thema, terwijl dit in elf van de berichten over de Bosnische vluchtelingen het geval is. Het is aannemelijk dat er meer zorg om de stand van de integratie van een groep is als deze niet participeert op de arbeidsmarkt. Een ander verschil zit in de weergave van cijfers in de artikelen. Waar de dagbladen in november 1956 alleen cijfers gaven over de aantallen vluchtelingen die naar Nederland kwamen, waren de kranten in het begin van de jaren 1990 daarnaast ook geïnteresseerd over de kosten van de opvang. Ook de weergegeven enquête betreffende de mening van

---

¹¹⁶ Krantenbank Delpher, 'De Telegraaf' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2206-07-1993%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2206-07-1993%22%29&page=1&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identificer=ddd%3A010691653%3Ampg21%3Aa0402&resultsidentificer=ddd%3A010691653%3Ampg21%3Aa0402>> [Geraadpleegd op 4 januari 2015].

¹¹⁷ Krantenbank Delpher, 'Nederlands Dagblad' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2216-07-1994%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2216-07-1994%22%29&identificer=ddd%3A010628997%3Ampg21%3Aa0060&resultsidentificer=ddd%3A010628997%3Ampg21%3Aa0060>> [Geraadpleegd op 2 januari 2015].

de Nederlandse bevolking over de opvang van de Bosnische vluchtelingen is een nieuwe manier van informatievoorziening.

Het taalgebruik laat wellicht het meest significante verschil zien tussen het mediaframe waar de twee onderzochte vluchtelingengroepen in worden geplaatst door de landelijke media. De omschrijving van de gebeurtenissen in het thuisland komt nog enigszins overeen met elkaar. De daden van het Russische leger wordt omschreven in termen van niets ontziend, terreur, hel en meedogenloos, terwijl de acties van de Bosnische Serviërs staan opgetekend als bloedbad, vuile oorlog en hartverscheurend. De omschrijving van de oorlog in Bosnië en de kampen waarin de Bosniërs werden gevangen gezet gaat echter een stuk verder. Deze worden vaak vergeleken met de concentratiekampen uit de Tweede Wereldoorlog en ook wordt hier gesproken van etnische zuiveringen. In een groter contrast met elkaar staan echter de aankomsten in Nederland. De Hongaren kwamen wuivend en zingend aan met de trein in Utrecht, terwijl de stemming van de Bosniërs omschreven werd met bewoordingen als drama, barst in tranen uit en, let op de schrijfwijze, ein-de-lijk veilig.

Hoofdstuk 5 Conclusie

Uit dit onderzoek blijkt dat de Hongaren in november 1956 met open armen in Nederland werden ontvangen. Al op het station van Utrecht stonden honderden Nederlanders klaar voor een warm welkom van de vluchtelingen. De reden voor deze ontvangst is terug te leiden op het mediaframe waarin de Hongaren door de landelijke pers zijn weergegeven. De vluchtelingen kregen in de berichtgeving in bijna de helft van de artikelen een slachtoffer of een hulpbehoevende rol toebedeeld. Dit kwam door de Russische inval tijdens de Hongaarse Opstand, welke door de Nederlandse kranten beschreven werd als niets ontziend en meedogenloos. De Hongaren werden omschreven als dappere vrijheidsstrijders en hun strijd werd geplaatst in de grotere context van de Koude Oorlog. De in opstand gekomen Hongaren vochten voor vrijheid en democratie tegen het dictatoriale en communistische Sovjet Unie. Dit positieve beeld van de Hongaren blijft de hele onderzoeksperiode bestaan. In 37 artikelen is de toon van het artikel positief. Toch leggen de meeste artikelen een neutraal accent. De reden hiervoor is dat de berichtgeving, vaak communiqués van de overheid, letterlijk overneemt. Deze persberichten bevatten over het algemeen droge beleidsinformatie, waar geen kwalificatie ten opzichte van de vluchtelingen in wordt gevonden.

Dit voorgaande past in een tijdsbeeld waarin kranten een sterke binding hadden met de politiek. De krant gaf de mening weer van de zuil waartoe ze behoorden. In drie artikelen komen de Hongaren negatief naar voren. Twee hiervan zijn afgedrukt in *De Waarheid*. Deze communistische krant had een volledig omgekeerd beeld van de Hongaarse Opstand, dan de rest van Nederland. Als enige krant steunde zij de Sovjet Unie in haar ingrijpen en stond daardoor, qua opvattingen, alleen binnen het medialandschap. Het mediaframe waarin de Hongaren zijn geplaatst, blijft de gehele onderzoeksperiode overwegend positief. Door deze systematische positieve beeldvorming van de Hongaarse vluchtelingen kan de publieke beeldvorming beïnvloed worden.¹¹⁸ We kunnen beargumenteren dat, door het positieve beeld waarin de Hongaren als vrijheidsstrijders neergezet werden in de kranten, dit meegeholpen heeft aan het creëren van de publieke druk op de Nederlandse regering om meer Hongaarse vluchtelingen in Nederland op te vangen.

---

¹¹⁸ Van Ginneken, *De schepping van de wereld in het nieuws*, 127-130.

Voornamelijk van de kant van de regering kwamen er namelijk kanttekeningen wat betreft deze opvang. Met 2000 opgenomen vluchtelingen was in half november 1956 de maximale opvangcapaciteit van Nederland benut, zo stelt de minister.¹¹⁹ Tegen het einde van november pleiten echter ook verschillende politieke partijen voor het verruimen van dit aantal. Er kan gesteld worden dat de beeldvorming in de kranten en daarmee de publieke opinie, als ze al geen invloed uitoefenden op het regeringsbeleid, de kranten toch minimaal een ‘agendasetting’ functie hadden op het gebied van het vluchtelingenbeleid.¹²⁰ Wat aangeeft dat, door de aanhoudende aandacht voor het vluchtelingenvraagstuk vanuit het publiek en de krant, de overheid dit hoog op de eigen agenda zette.

Daarnaast kunnen we vaststellen dat, door de positieve beeldvorming in de kranten, de sociale categoriseringstheorie en het bijbehorende streven naar een positief gewaardeerde sociale identiteit, in het geval van de Hongaren, niet zorgde voor een ‘wij tegen zij’ tegenstelling.¹²¹ De Nederlandse kranten hadden niet de neiging de Hongaren als minder positief, of zelfs negatief naar voren te brengen. In tegendeel. In plaats van het naar beneden halen van een andere groep, zorgde de opvang van de Hongaren juist ook voor het opkrikken van de sociale identiteit van de Nederlander. Men kreeg, als het ware, een goed gevoel door het helpen van de vluchtelingen. Hierdoor ontstonden een aantal breed gedragen initiatieven in de particuliere sector, zoals door het Rode Kruis georganiseerde benefietavonden in de jaarbeurshallen van Utrecht.

---

¹¹⁹ Krantenbank Delpher, ‘De Tijd’ (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2221-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2221-11-1956%22%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&identificer=ddd%3A010625440%3Amppeg21%3Aa0029&resulstidentificer=ddd%3A010625440%3Amppeg21%3Aa0029> [Geraadpleegd op 28 december 2015].

¹²⁰ Bulic, *Debts, loans, and refugee regimes*, 169.

¹²¹ Kaiser, ‘Anatomie van een vrij beroep’, In: *Media in Nederland*, 79-99, alhier 80.

Een aannemelijk significante invloed op het positieve mediaframe van de Hongaren in de Nederlandse kranten had de impactvolle emotionele berichtgeving over de vluchtelingen in kwestie. Waar de regering meer oog had voor de economische staat van Nederland en het woningtekort, kregen de lezers van *Het Vrije Volk* op 15 november 1956 een bericht te lezen, waarin een huilende moeder haar baby vastklampt.¹²² Dit geeft een gezicht aan ‘de vluchteling’, waardoor deze niet naamloos kon blijven. Het is aannemelijk dat het een stuk makkelijker is om een mens de toegang tot Nederland te ontzeggen als deze geen zichtbare ‘persoonlijkheid’ heeft. Waar dit impactvolle artikel één vluchteling als symbool voor de groep naar voren brengt, worden veruit de meeste artikelen de Hongaren als groep weergegeven. Dit versterkt het mediaframe. Indien er minder pluriformiteit in de berichtgeving voorkomt, ten opzichte van de vluchtelingen, is er in grotere mate sprake van één lijn. Deze lijn kunnen we ook als frame omschrijven. Een ander voorbeeld van het ontbreken van pluriformiteit is het gegeven dat er binnen de artikelen altijd een consensus heerst, wat betreft het thema en de manier waarop hiermee om dient te worden gegaan. Een kanttekening is er echter wel degelijk te plaatsen binnen de berichtgeving over de Hongaarse vluchtelingen in november 1956. In de helft van de artikelen krijgen ze namelijk geen rol toebedeeld. De artikelen berichten over de vluchtelingen, alsof ze er zelf niet bij zijn. Dit kan zichtbaar gemaakt worden door het onderzoek naar de actoren die een stem krijgen binnen een artikel. In 71% van de berichten die de Hongaarse vluchtelingen als onderwerp hebben, krijgt deze groep geen rol. Vooral de overheid en particuliere instellingen krijgen een stem in de artikelen. Zij nemen ook de beslissingen op het gebied van immigratie, hulpverlening en huisvesting. Zaken waar de ‘uitgenodigde’ Hongaren geen invloed op lijken te hebben gehad.

De Bosnische vluchtelingen die tussen 1992 en 1994 naar Nederland kwamen waren net zoals de Hongaren gevlucht voor geweld in hun thuisland.¹²³ Deze oorlog werd net zoals in het jaar 1956 omschreven met niet mis te verstane woorden als bloedbad, vuile oorlog en gruwelijke taferelen. Het leed van de Bosniërs kreeg in de media echter een extra dimensie door de kampen waarin velen werden

---

¹²² Krantenbank Delpher, ‘Het Vrije Volk’ (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&page=5&sortfield=date&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2205-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2230-11-1956%22%29&coll=ddd&identifier=ddd%3A010952628%3Ampeg21%3Aa0117&resultsidentifier=ddd%3A010952628%3Ampeg21%3Aa0117> [geraadpleegd op 23 december 2015].

¹²³ Detrez, *De sloop van Joegoslavië*, 65; Kuyer, *Twee jaar na de vlucht*, 93.

opgesloten te vergelijken met de concentratiekampen uit de Tweede Wereldoorlog. Met bewoordingen als 'etnische zuiveringen' werd hun lijden aan de lezer in Nederland geïntroduceerd.

Dit heeft bijgedragen aan het gegeven dat de Bosniërs in een veel soberder stemming werden opgevangen, dan de Hongaren. Het juichen en zingen, zoals de Hongaren in 1956 deden, werd vooral als ongepast gezien. De Bosniërs die in Nederland aankwamen werden beschreven als slachtoffers met een trauma. Ze barstten spontaan in tranen uit of keken apathisch voor zich uit. Waar de kranten en de literatuur over de Hongaarse Opstand de reis van de vluchtelingen zien in het grotere perspectief van Oost naar West, van socialisme naar kapitalisme en van oorlog en onderdrukking naar vrijheid en democratie, was dat in het begin van de jaren 1990 niet het geval. Waar Kamenko Bulic de vluchtelingen nog steeds in een Koude Oorlog context neerzet en dezelfde perspectieven gebruikt als voor de Hongaren, is dit in de Nederlandse media niet terug te vinden.¹²⁴ De wereld wordt niet, zoals in de Koude Oorlog het geval was, verdeeld in tweeën. Bosnië is veelal meer een land in oorlog en Nederland een land waarin vrede heerst. De ligging of de politieke situatie in de landen worden in deze vergelijking niet meegenomen. Net zoals in het geval van de Hongaren komen de Bosniërs vooral in de rol van slachtoffer positief naar voren in de berichtgeving. Verschillend is de negatieve berichtgeving. Waar de drie negatieve berichten over de Hongaren allemaal de reden tot vluchten bagatelliseren, richt de negatieve berichtgeving van de Bosniërs zich vooral op de kosten van de opvang en de criminaliteit. Hierin kan ook een tweedeling gezien worden in het mediaframe, waarin de Bosniërs worden weergegeven. De Bosniërs worden op een positieve manier, net zoals de Hongaren, gezien als oorlogsslachtoffers, die een verschrikkelijk traumatische ervaring achter de rug hebben als zij in Nederland arriveren.

Dit slachtofferschap verandert niet in de onderzoeksperiode. Er komt echter wel een beeld bij, dat van de 'ritselcultuur'. Het beeld van stelende Bosniërs en een daarin meegaande Bosnische gemeenschap wordt echter maar in een klein aantal artikelen benoemd. Aannemelijk hebben deze artikelen wel bijgedragen aan een negatievere beeldvorming van de groep, maar doordat de gebeurtenissen in de burgeroorlog in Bosnië velen malen meer aandacht in de media kregen, zal de berichtgeving over criminaliteit waarschijnlijk een stuk minder invloed hebben uitgeoefend. Ook worden de Bosniërs in grote meerderheid binnen de berichtgeving als groep weergegeven, wat net zoals bij de Hongaren, het fundament van het mediaframe versterkt. Een kanttekening kan wederom geplaatst worden wat betreft de rol in de artikelen en de actoren die een stem in de berichtgeving krijgen. Net

---

¹²⁴ Bulic, *Debts, loans, and refugee regimes*, 8.

zoals bij de Hongaren, krijgen de Bosniërs in ongeveer de helft van de artikelen geen rol toebedeeld. Als we kijken naar de actoren dan zien we dat de Bosniërs percentueel zelfs minder aan het woord komen dan de Hongaren in 1956.

Een aantal elementen die een bijdrage leveren aan het mediaframe verschillen per periode. Ten eerste is dit het taalgebruik. We kunnen stellen dat het taalgebruik in de jaren 1990 zowel emotioneler als grafischer is. Een voorbeeld van de emotionelere berichtgeving van de Bosnische vluchtelingen, ten opzichte van de Hongaarse, zijn de twee artikelen die moeder en kind beschrijven. In het artikel over een huilende Hongaarse moeder met kind wordt geen extra persoonlijke context weergegeven.¹²⁵ Dit wordt wel gedaan in het artikel over het Bosnische jongetje die aan zijn moeder vraagt waar papa is.¹²⁶ De rest van het bericht maakt duidelijk dat de vader van het jongetje is doodgeschoten, maar dat de moeder dit nieuws nog niet durft te vertellen. Dit zijn twee artikelen die op een andere manier misschien wel hetzelfde verhaal vertellen. Ook het Hongaarse kind is zijn vader, wellicht voorgoed, kwijtgeraakt. Door extra achtergrond te geven van de Bosnische moeder en haar kind kan beargumenteerd worden dat de lezer, op basis van deze artikelen, eerder een emotionele band ontwikkeld met de Bosniërs, dan met de Hongaren

Een tweede element welke meer uitgebreid aan bod komt in de jaren 1990 is de weergave van cijfers. Waar betreffende de Hongaarse vluchtelingen cijfers vooral het aantal in Nederland arriverende vluchtelingen vermelden, zijn cijfers over Bosniërs veelzijdiger. Vooral de kosten van de opvang is een nieuw element, welke eerder negatieve dan positieve reacties zal opwekken. De enquête gehouden onder de Nederlandse bevolking geeft een bijzondere blik op de manier waarop het Nederlandse volk naar de Bosniërs keek. Dit beeld is zeer positief en komt overeen met het beeld wat in de kranten wordt

---

¹²⁵ Krantenbank Delpher, 'Het Vrije Volk' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?query=%28Hongaarse+vluchtelingen+Nederland%29&facets%5Bspatial%5D%5B%5D=Landelijk&page=5&sortfield=date&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2205-11-1956%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2230-11-1956%22%29&coll=ddd&identificer=ddd%3A010952628%3Amppeg21%3Aa0117&resultsidentificer=ddd%3A010952628%3Amppeg21%3Aa0117> [geraadpleegd op 23 december 2015].

¹²⁶ Krantenbank Delpher, 'De Telegraaf' (versie 20 januari 2014)

<http://www.delpher.nl/nl/kranten/view?coll=ddd&query=%28Bosnische+vluchtelingen+Nederland%29&cql%5B%5D=%28date+ gte +%2203-08-1992%22%29&cql%5B%5D=%28date+ lte +%2203-08-1992%22%29&identificer=ddd%3A010646701%3Amppeg21%3Aa0235&resultsidentificer=ddd%3A010646701%3Amppeg21%3Aa0235> [Geraadpleegd op 4 januari 2016].

geschetst. Dit komt overeen met de stelling dat de kranten in de jaren 1990 wel uitkeken om berichten te plaatsen die de lezers niet zouden bevallen.¹²⁷ Wat betreft de Hongaren is eenzelfde soort enquête niet bekend. Wel kan gesteld worden dat ook hier het frame wat de kranten van de vluchtelingen weergaven, gezien kan worden als een reflectie van die van de Nederlandse bevolking. De reden hiervoor was dat in een nog sterk verzuilde samenleving, de mensen informatie uit één enkele bron haalden, welke paste in de ideologie van de zuil waarin zij zich thuis voelden. De lezers schikten zich meer in een passieve afnemersrol, dan in de jaren 1990.¹²⁸ Hierdoor kunnen we de verschillen binnen het mediaframe van de Hongaarse en Bosnische vluchtelingen vooral terug leiden naar de ontwikkeling van de pers tussen de jaren 1950 en 1990. Deze, vooral emotionelere berichtgeving, in de jaren 1990 leidt echter niet tot significante verschillen binnen de mediaframing van beide groepen. Deze frames zijn toch meer beïnvloed door de gebeurtenissen in het land van herkomst, dan de vorm waarin de berichtgeving gegoten is.

De wijze waarop Hongaarse vluchtelingen in november 1956 en Bosnische vluchtelingen tussen 1992 en 1994 in een mediaframe zijn geplaatst, is polariserend te noemen. De beeldvorming rond de twee onderzochte groepen is voornamelijk positief. Betreffende de Hongaren was alleen de krant *De Waarheid* systematisch negatief. Dit kwam door de communistische signatuur, waardoor de krant recht tegenover de rest van de Nederlandse media stond in het vluchtelingendebat. In het geval van de Bosniërs was er iets meer sprake van een polariserend debat. Tijdens de gehele onderzoeksperiode bleef de burgeroorlog in Bosnië media-aandacht krijgen. Dit versterkte het gevoel onder de Nederlandse kranten, dat de Bosnische vluchtelingen recht hadden op opvang in Nederland. Negatieve berichtgeving ontstond pas toen de Nederlandse media berichten over het structurele criminele circuit, wat in de opvanghuizen ontstaan was. Deze negatieve berichtgeving over de Bosniërs in Nederland, heeft binnen het mediaframe echter geen invloed op de opvang van de Bosniërs in Nederland gehad. Krantenartikelen die stellen dat, op basis van de 'ritselcultuur', de Bosniërs niet meer welkom zouden zijn in Nederland, zijn niet gevonden.

Samenvattend kunnen we stellen dat zowel de Hongaren als de Bosniërs in een positief mediaframe zijn geplaatst door de landelijke geschreven pers. Dit gebeurde vooral in context van de oorlogen in het thuisland van de vluchtelingen. Hierdoor werden de groepen sterk geïdentificeerd met slachtofferschap

---

¹²⁷ Kaiser, 'Anatomie van een vrij beroep', In: *Media in Nederland*, 79-99, alhier 80.

¹²⁸ Bardeel en Bierhoff, 'Inleiding'. In: *Media in Nederland*, 9-26, alhier 16.

en in een hulpbehoevende rol geplaatst. Van polarisering kunnen we spreken, niet in de zin van het tegenover elkaar staan van twee polen, maar juist omdat de positieve pool zo overheersend genoemd kan worden. Doordat dit systematisch gebeurde, zal dit een positieve weerslag gehad hebben in de publieke beeldvorming rond deze groepen.¹²⁹

Als we de verschillen binnen de mediaframes van de Hongaarse en de Bosnische vluchtelingen nader bekijken zien we dat de kranten de oorlog in Bosnië op een emotionelere wijze beschrijven. Hierbij is vooral de link met de concentratiekampen in de Tweede Wereldoorlog van belang. De politieke situatie werd in 1956 vooral binnen de Koude Oorlog tegenstellingen beschreven, terwijl de Bosnische burgeroorlog niet in relatie tot de Nederlandse politiek werd weergegeven. Waar het mediaframe van de Hongaarse vluchtelingen positief blijft over de gehele onderzoeksperiode, is dat in het geval van de Bosniërs niet het geval. De zogenoemde 'ritselcultuur' brengt een kleine negatieve noot mee in het frame.

De verschillen tussen de twee onderzoeksgroepen zijn gedeeltelijk terug te herleiden op de ontwikkeling van de pers in de jaren tussen de binnenkomst van de twee groepen. Door de ontzuiling en de individualisering die daarbij hoorde zijn kranten emotioneler gaan schrijven. Dit om de slag met de concurrentie te winnen en hierdoor lezerspubliek voor zich te winnen.¹³⁰

Waar de mediaframing van de Hongaarse en Bosnische vluchtelingen, in respectievelijk november 1956 en het jaar 1992 tot en met 1994, een overwegend positieve signatuur heeft, staan er in het debat over de huidige vluchtelingen twee partijen recht tegenover elkaar. Vooral door middel van sociale media volgen zowel positieve als negatieve argumenten elkaar in hoog tempo op. Hierdoor ontbreekt de nuance in het debat. Dit was betreffende de Hongaarse vluchtelingen en in mindere mate bij de Bosnische vluchtelingen ook het geval. Een belangrijk verschil was echter dat de polarisatie van het mediaframe ten aanzien van de onderzochte groepen voornamelijk positief was. Waar de negatieve elementen over de huidige vluchtelingen ook sterk vertegenwoordigd zijn in het debat.

De Hongaren werden met open armen ontvangen en zaten maar voor korte tijd in opvangtehuizen. In het geval van de Bosniërs was dit een stuk langer. Waar de doorstroming van de Hongaren binnen 2 maanden op gang kwam, was dat in het geval van de Bosniërs een tijdsbestek van

---

¹²⁹ Van Ginneken, *De schepping van de wereld in het nieuws*, 127-130.

¹³⁰ Rogier, 'Pers: de handelswaarde van een geestelijk goed'. In: *Media in Nederland*, 27-46, alhier 30; Kaiser, 'Anatomie van een vrij beroep'. In: *Media in Nederland*, 79-99, alhier 80.

jaren. Hierdoor konden de Bosniërs niet, zoals de Hongaren wel deden, in hoog tempo integreren in de Nederlandse samenleving. Hetzelfde kan gezegd worden voor de huidige asielzoekersstroom. Doordat procedures op zich laten wachten, blijven de vluchtelingen een eenzijdige groep in de beeldvorming. Hierdoor wordt de groep aangesproken op het gedrag van individuen, zoals dat in het geval van de Bosniërs en de ristelcultuur ook het geval was.

We kunnen, op een aantal gebieden, een duidelijke trend beschrijven wat betreft de drie voorgaande vluchtelingengroepen. Het mediaframe van de Hongaren was vooral positief en de opvang en integratie in Nederland snel en doeltreffend. In het geval van de Bosniërs kwamen er, nadat ze langer in opvangtehuizen zaten, meer negatieve berichtgeving. De negatieve berichtgeving rond de huidige asielzoekers bestond echter al deels voor aankomst in Nederland. Door de moeilijke houding van veel Nederlanders ten opzichte van de islam en de angst voor het binnenhalen van terroristen is de context van vluchten al, bij een grote groep Nederlanders, bezoedeld. Dit overschaduwde, deels, de oorlog in Syrië en daarmee de context van vluchten. Welke in het verleden juist sympathie opwekte bij groepen die in gelijke situaties zaten, namelijk de Hongaren en de Bosniërs.

Framing onderzoek naar in het verleden in Nederland gearriveerde vluchtelingengroepen laat, zoals in dit onderzoek, niet alleen de beeldvorming en het medialandschap van die tijd zien, maar laat ook een proces zien waarin de media zich altijd bevindt. Dit proces heeft nu een nieuw punt bereikt met het ontstaan van de sociale media. Door de grote individuele vrijheid op het internet zal deze echter grotendeels ontembaar blijken. De waarde van framing en daarmee onderzoek naar het fenomeen, is echter niet het sturen van de lezer door middel van media. Juist een bewustzijn creëren bij de lezer, dat framing bewust of onbewust toegepast wordt, zorgt ervoor dat lezers zich minder polariserend opstellen en zich meer openstellen voor de nuance. Deze nuance is van belang om zowel in het publieke als in het wetenschappelijke debat open te kunnen staan voor elkaars standpunten. Dit zorgt voor een 'poldermodel' binnen het debat over vluchtelingen. Hierdoor kunnen verschillende culturen, geloofsovertuigingen en meningen naast elkaar leven. Dit voorkomt, in het ergste geval, een escalatie in de vorm van de Bosnische burgeroorlog.

Tot slot is het van belang kenbaar te maken dat dit onderzoek geen volledig overzicht geeft van de mediaframing van de onderzochte groepen. Hiervoor zou de 'zoekterm' uitgebreid moeten worden. Ook is het van belang te benadrukken dat de onderzochte groepen, ondanks de gelijkenissen, ook veel verschillen van elkaar. Hier zal een uitgebreider onderzoek uitsluitsel in kunnen bieden. In dit onderzoek is ervoor gekozen om niet dieper in te gaan op de verschillen per krant, maar te bekijken of er een

eenduidig mediaframe te onderscheiden is in de Nederlandse geschreven pers. Een studie die de verschillen per krant, signatuur hiervan en beschouwing in acht neemt, zou weleens een veel minder homogeen mediaframe kunnen ontdekken dan deze studie heeft gevonden.

Een interessante discussie kan ontstaan naar aanleiding van studies naar framing. Hoeveel invloed heeft een frame namelijk? En kan gesteld worden dat groepen die in de media positiever ontvangen zijn in Nederland, ook makkelijker hun weg binnen de Nederlandse samenleving hebben gevonden? Beargumenteerd kan worden dat groepen die met open armen ontvangen werden en snel volledig mee mochten draaien in de Nederlandse samenleving, zoals de Hongaren, hier sprake van was. Deze studie heeft hier een eerste aanzet tot willen geven.

Bibliografie

Websites

De Volkskrant, 'Politiek' (versie 30 maart 2013)

<<http://www.volkskrant.nl/politiek/mauro-s-lange-weg-naar-nederland~a3418082/>> [geraadpleegd op 24 oktober 2015].

Krantenbank Delpher, 'Dossier Kranten' (versie 20 januari 2014)

<<http://www.delpher.nl/nl/kranten>> [geraadpleegd op 10-11-2015].

Leo Lucassen, 'Wanneer stonden Nederlanders te juichen bij de komst van vluchtelingen', *Volkskrant*

<<http://www.volkskrant.nl/wetenschap/wanneer-stonden-nederlanders-te-juichen-bij-de-komst-van-vluchtelingen~a4208112/>> [Geraadpleegd op 20 december 2015].

NATO, 'Archieven' (versie 12 november 2010)

<http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_archives_hungarian_revolution/20130904_C-M_57_65-ENG.PDF> [geraadpleegd op 14 november 2015].

Nederlands Dagblad 'Geschiedenis van het Nederlands Dagblad' (versie 1 januari 2015)

<<https://www.nd.nl/over-ons/geschiedenis-nederlands-dagblad.512904.lynkx>> [Geraadpleegd op 16 november 2015].

New York Times, 'Archieven' (versie 1 januari 2014)

<<http://www.nytimes.com/2005/07/17/magazine/the-framing-wars.html>> [geraadpleegd op 11 december 2015].

Nieuw Israëlitisch Weekblad, 'Geschiedenis' (Versie 1 januari 2015)

<<http://www.niw.nl/over-ons/geschiedenis/>> [Geraadpleegd op 15 november 2015].

Ton Crijnen, 'Een seculiere orkaan blies De Tijd omver' *Trouw* (16 november 1996)

<<http://www.trouw.nl/tr/nl/4512/Cultuur/archief/article/detail/2745970/1996/11/16/Een-seculiere-orkaan-blies-De-Tijd-omver.dhtml>> [geraadpleegd op 11 december 2015].

UNHCR, 'The UN Refugee Agency' (versie 1 januari 1997)

<<http://www.unhcr.org/4a4c72719.html>> [Geraadpleegd op 27 december 2015].

Literatuur

- Barber, Noel, *De Hongaarse Opstand. Zeven dagen vrijheid* (Amsterdam, 1974).
- Bardoel, Jo, en Jan Bierhoff, 'Inleiding'. In: Jo Bardoel en Jan Bierhoff, *Media in Nederland* (Groningen, 1985), 9-26.
- Briggs, Asa, en Peter Burke, *Sociale geschiedenis van de media. Van boekdrukkunst tot internet* (Amsterdam, 1983).
- Bulic, Kamenko, *Debts, loans, and refugee regimes. A comparative study among Bosnian refugees in Germany, The Netherlands, and Australia* (Amsterdam, 2005).
- Bronckhorst, Daan, *Een tijd van komen. De geschiedenis van vluchtelingen in Nederland* (Amsterdam, 1990).
- Detrez, Raymond, *De sloop van Joegoslavië. Relas van een boedelscheiding* (Antwerpen, 1996).
- Dijk, Teun, van, 'The Tamil panic in the press', *European journal of communication* 3 (1988), 167-187.
- Doesschate, Jan Willem, ten, *Asielbeleid en belangen: het Nederlandse toelatingsbeleid ten aanzien van vluchtelingen in de jaren 1986-1982* (Hilversum, 1993).
- Emmerik-Levelt, H., van, en A.W.M. Teulings, 'Buitenlandse arbeiders in de pers', in: R. Wentholt (red.), *Buitenlandse arbeiders in Nederland: een veelzijdige benadering van een complex vraagstuk* (Leiden, 1967), 167-182.
- Ginneken, Jaap, Van, *De schepping van de wereld in het nieuws; de 101 vertekeningen die elk 1 procent verschil maken* (Amsterdam, 2002).
- Gorp, Baldwin, van, *Framing en het interpreteren van nieuws. Een experimenteel onderzoek naar de effecten van frames* (Antwerpen, 2004).
- Heuvel, Martin, van den, *Het verdoemde land. De Joegoslavische tragedie vanaf 1900* (Bloemendaal, 1993).
- Hollands, Maria Elisabeth Anna, *Leren uit de ontmoeting. Nederlanders in contact met asielzoekers en vluchtelingen* (Amsterdam, 2006).
- Jansen, Janneke, *Bepaalde huisvesting. Een geschiedenis van opvang en huisvesting van immigranten in Nederland, 1945-1995* (Amsterdam, 2006).
- Kaiser, Addy, 'Anatomie van een vrij beroep. De dagbladjournalistiek'. In: Jo Bardoel en Jan Bierhoff (red.), *Media in Nederland* (Groningen, 1985), 79-99,
- Kertesz, Stephen, *Diplomacy in a whirlpool. Hungary between Nazi Germany and Soviet Russia* (Indiana, 1953).

- Kuyer, Henricus, *Twee jaar na de vlucht. Een onderzoek naar aanpassing en persoonlijkheid van Hongaarse vluchtelingen* (Nijmegen, 1963).
- Lindvai, Paul, *One day that shook the communist world. The 1956 Hungarian uprising and its legacy* (Princeton, 2008).
- Manschot, Ben, 'Beïnvloeding. Wegen en grenzen van de media macht'. In: Jo Bardoel en Jan Bierhoff (red.), *Media in Nederland* (Groningen, 1985), 226-249.
- Marrus, Michael Robert, *The unwanted: European refugees in the twentieth century* (New York, 1985).
- McQuail, D., *McQuail's mass communication theory* (Londen, 2000), 495.
- Moore, Bob, *Refugees from Nazi Germany in the Netherlands 1933-1940* (Dordrecht, 1986).
- Mulder, Gerard, *De val van de rode burcht; opkomst en ondergang van een krantenbedrijf* (Amsterdam, 1980).
- Obdeijn, Herman, en Marlou Schrover, *Komen en gaan. Immigratie en emigratie in Nederland vanaf 1550* (Amsterdam, 2008).
- Olink, Hans, *In strijd met de waarheid. De koude burgeroorlog in Amsterdam 1956* (Amsterdam, 2002).
- Plasse, Jan, van der, *Kroniek van de Nederlandse dagblad- en opiniepers* (Amsterdam, 2005).
- Renkema, Jan, 'Geïntensiveerd taalgebruik: een analyseschema'. In: H. van der Bergh, D. Janssen, N. Bertens en M. Damen (red.), *Taalgebruik Ontrafeld* (Dordrecht, 1997) 495-504.
- Rogier, Jan, Hans Niemantsverdriet, en Joan Hemels, 'Pers: de handelswaarde van een geestelijk goed'. In: Jo Bardoel en Jan Bierhoff (red.), *Media in Nederland* (Groningen, 1985), 27-46.
- Shadid, W.A., *Grondslagen van interculturele communicatie; studieveld en werkterrein* (Alphen aan den Rijn, 2007).
- Shaffer, D.W., K.D. Squire, R. Halverson, en J.P. Gee, 'Video games and the future of learning', *Phi Delta Kappan* 87 (2005), 105-111.
- Snel, E., J. de Boom, J. Burgers en G. Engbersen, *Migratie, integratie en criminaliteit. Migranten uit voormalig Joegoslavië en de voormalige Sovjet Unie in Nederland* (Rotterdam, 2000).
- Vos, René, *Niet voor publicatie, de legale Nederlandse pers tijdens de Duitse bezetting* (Amsterdam, 1988).
- Waesberghe, Pieter, van, 'Ter lering of vermaak. De diverse soorten dagbladen'. In: Jo Bardoel en Jan Bierhoff (red.), *Media in Nederland* (Groningen, 1985), 47-78.
- Wieten, Jan, *Srebrenica en de journalistiek* (Amsterdam, 2002).
- Wolf, Maria, *Het geheim van de Telegraaf; geschiedenis van een krant* (Amsterdam, 2009).